

СУЛТОНАЛИ МАННОПОВ

ИЖТИМОЙ-МАДАНИЙ
ФАОЛИЯТДА СЦЕНАРИЙЧИЛИК

ФАРҒОНА - 2004

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

СУЛТОНАЛИ МАННОПОВ

**ИЖТИМОИЙ-МАДАНИЙ
ФАОЛИЯТДА СЦЕНАРИЙЧИЛИК
(Ўқув-услубий қўлланма)**

Фарғона 2004 йил

Масъул муҳаррир: **Имяминжон Қирғизов** – Ижтимоий-маданий фаолият кафедраси мудири, педагогика фанлари номзоди, доцент.

Такризчилар: **Махмуджон Абдуллаев** – Фалсафа фанлари доктори, профессор.

Мухаммадсоли Юсупов – Юсуфжон қизиқ Шакаржонов номидаги вилоят театрининг бош режиссёри, Ўзбекистон халқ артисти, Давлат мукофотининг совриндори.

Ўзбекистон халқ артисти, Фарғона Давлат университети профессори Султонали Манноповнинг мазкур рисоласида бугунги кунда юртимиз маданий фаолиятида муҳим бўлган дастурларни тайёрлашда сценарийнинг ўрни ва моҳияти ҳақида фикр юритилади. Байрам сценарийларини яратишда дастурнинг ғоявий мазмунига эътиборни қаратиш зарурлигига тавсиф берилади. Истиклол йилларида яратилган сценарийларнинг айримлари ҳавола қилинади ва сценарий ёзиш услублари кўрсатиб ўтилади. Мазкур рисола олий ўқув юртлари ижтимоий-маданий фаолият билан шуғулланувчи талабалар учун ўқув услубий қўлланма сифатида тавсия этилади.

КИРИШ

Ватанимиз мустақиллиги билан боғлиқ барча тамойиллар маърифат, маданият, фан ва санъатда, бадий тафаккурнинг барча қатламларида ўз аксини топмоқда. Мустақиллигимиз даврида ота-боболаримиздан бизга мерос бўлиб келган, асрлар давомида шаклланган халқ байрамларини қайта тиклаш ва уларни оммавий тарзда нишонлашга асосий эътибор қаратилди. Бунинг барчаси ўз-ўзидан оммавий байрамларни сценарий асосида тайёрлашга, халқ байрамларини ва касб байрамларини театрлаштирилган томошалар тимсолида янги мазмун касб этишга ундамоқда ва буларнинг барчаси муваффақиятли амалга оширилмоқда. Ўтган қисқа вақт ичида бу соҳада ўзига хос тажриба тўпланди ва байрамлар билан боғлиқ янги санъат тури, яъни театрлашган аниқ сценарий асосида ўтказиладиган майдон томошалари муҳим аҳамият касб этмоқда. Бундай сценарий асосида тайёрланаётган томошалар, республикамиз бош майдонида, вилоятларда, туманларда ва корхона, ташкилотларда ўтказилиши қувонарли воқеадир. Наврўз ва мустақиллик байрамлари, буюк давлат арбоблари, саркардалар ва алломалар юбилейлари, Бухоро ва Хива шаҳарларининг 2500 йиллиги, «Шарқ тароналари» мусиқа фестивали, «Алпомиш» достонининг 1000 йиллиги тантаналари сингари оммавий театрлаштирилган томошаларнинг бадий, ғоявий мазмунини очиб беришда сценарий дастурлари асосий омил бўлиб хизмат қилмоқда. Айниқса, наврўз ва мустақиллик байрам томошаларининг бутун мамлакат миқёсида ўзига хос кўтаринки руҳда нишонлаш анъанага айланиб бормоқда. Ушбу байрамлар шунчаки шодиёна эмас, балки миллатнинг маънавияти, руҳи, ғурури, кадр-қиммати тикланаётганидан, халқ онги уйғонаётганидан далолат бермоқда.

Юқорида таъкидланган барча ишларни амалга оширишда ижодкорлар зиммасига масъулият юклайди. Уларнинг ижодий изланишга чорлайди ва байрам томошаларини юксак савияда ўтказишга ундайди. Олий ўқув юртларида ижтимоий-маданий фаолият йўналиши билан шуғулланувчи талабалар олдида ҳам келажакда ана шундай масъулиятли ишлар турадики, бу жараёни мохирлик билан ташкил этиш вазифасини ўз зиммаларига олиш билан бирга, бундай байрамларни бадий савиясини мукаммаллаштиришда аниқ дастур, яъни сценарийчилик маҳоратини оширишликни талаб қилинади. Шунинг учун ушбу йўналиш ўқув дастурига «Сценарий маҳорати» фани киритилган бўлиб, бу соҳада тинмай изланишни талаб қилади. Буларнинг барчасини инobatга олган холда ўз маҳоратларини ошириш, ушбу соҳа билан шуғулланадиган мутахассислар олдида муҳим вазифадир.

1-БОБ.

СЦЕНАРИЙ МАҲОРАТИ ФАНИНИНГ МАЗМУН ВА МОҲИЯТИ

Ижтимоий-маданий фаолият йўналиши мутахассислари учун иш фаолиятлари давомида турли маросимларга, байрам ва тантаналарга, касб байрамларига бағишлаб алоҳида дастур тузиш муаммоси хамиша кўнгдаланг туради. Бунинг натижасида ҳар бир йўналиш ва маросимлар учун аниқ сценарий асосида ғоявий-бадий салоҳиятга эга бўлган, бугунги куннинг талабига жавоб берадиган дастурлар тузишни тақозо этади.

Сценарий – ана шу ғоя ва мафкурадан келиб чиққан холда бадийлик ва мазмунан бой аниқ дастурлар йиғиндиси.

Сценарий тузиш алоҳида аҳамиятга молик бўлган касбий маҳорат бўлиб, унинг натижасида сахнада яхлит ижодий жараён яратилади. Ана шу жараёнда аниқ йўналишлар, алоҳида блоклар, режиссура, мусиқий мутаносиблик шаклланади ва сценарийнинг бадий мезонини белгилайди. Сценарийнинг бадий воситаси сифатида унга ёндашадиган жараёнлар, сахнавий кўринишлар, ҳар бир блокнинг ўзига хос мазмуни, мусиқий оҳанглар ижроси, аниқ касб байрамига ёки саналарга бағишланганлик моҳияти ва умумий режиссура тузилмасини тушуниш керак бўлади. Сценарийнинг техник воситаси эса умумий техник жараёнларни ўз ичига олади. Электр ёриткич манбалари, овоз кўтариш аппаратураси ва сахнани безаш учун ишлатиладиган техник воситаларнинг барчаси ана шу фаолиятни ўз ичига олади. Сценарийга асос қилиб олинган жараёнларда бадий восита билан техник восита ўз-ўзидан умумлашиб кетади, чунки сценарийни амалга оширишда ушбу икки восита ҳам баравар фаолиятни ташкил этади.

Байрамлар кишилар ҳаётидаги жуда муҳим ходисаларни ифода этади. Шу жиҳати билан турмушда, мамлакат, ижтимоий гуруҳ, давлат, оила ҳаётида қувончли кундир. Улар кишиларнинг истаклари, қарашларини ўзида гавдалантиради, халқ оммасига жуда катта эстетик завқ, маънавий озуқа бахш этади. Хуллас байрам хурсандчилик тимсоли, шодлик ва бахтиёрлик дамлари. Уларни меъёрида фойдаланиш лозим, уларни бажариш турмуш тарзини янада гўзаллаштиради. Халқимизнинг байрамлари жуда қадим замонлардан бери яшаб келмоқда, улар миллийлик тимсоли, халқ табиати, руҳининг объектив намоён бўлиши ва кўрсаткичидир. Барча халқларда бўлганидек, ўзбек халқида ҳам оилавий, меҳнат, диний, миллий, умумбашарий ва давлат байрамлари вужудга келган ва минг йиллар мобайнида нишонланиб келади. Улар тўй, хосил байрами, наврўз, хайитлар, мустақиллик куни, Ўзбекистон Конституцияси куни, хотин-қизлар байрами, ғалаба байрами ва хоказолар. Ушбу байрамларни ташкил этишда аниқ мавзуга ғоявий ёндашган холда сценарий тузиш талаб қилинади.

Сценарий тузишда ёки ёзишда мазмун ва шакл етакчи ўрин тутади. Сценарийнинг бадийлик даражаси унинг мазмуни ва шакли кўп қирраликдир. Яъни унинг мафкуравий йўналиши, ғояси, бадийлик қиймати, тузилиш шакли барчаси бирлашиб сценарийнинг мазмун ва моҳиятини ифодалайди. Сценарийда мазмун етакчи аҳамиятига эгадир. Мазмуннинг етакчилиги ҳар бир сценарий муаллифининг ижодига ва изланишига боғлиқдир.

Сценарийда мавзу ва ғоя бош бўғин ҳисобланади. Чунки ҳар бир мафкуранинг ўзини ғояси бўлганидек, бугунги кунда ҳам аниқ мавзу ва ғоя асосида яратишни талаб қилади. Бугунги куннинг долзарб мавзусига айланиб қолган миллий истиқлол ғояси, мустақиллик мафкураси мавзуси бош ўринда бўлиб, маънавий кадриятларнинг ва маданий бойликларнинг йиғиндиси асосида ривож топмоқда.

«Халқимизнинг келажаги – деб ёзади президент Ислам Каримов, – энг аввало, унинг ўзига, маънавий кудратига ва миллий онгининг ижодий кучига боғлиқдир. Маънавийлик ва марифийлик халқимизнинг кўп асрлик тарихи давомида доимо унинг энг кучли ўзига хос хусусияти бўлиб келди. Ушбу фикрлардан келиб чиқиб сценарийда ғоя ва маънавият

асосларини биргаликда идрок этиш, мавзуни шу асосда кенгайтириш сценарийнинг бадиийлик жихатини ғоявий томонидан мустаҳкамлайди.

Сценарий тузувчи аниқ ва хаётий материаллар асосида мавзу жихатидан бир-бирига боғлиқ бўлган шакллар асосида урғу берса, сценарийнинг муваффақиятини таъминлайди. Мисол тариқасида шуни кўрсатиш мумкин: 1995 йил марказий Осиё халқларининг бирдамлиги, маданиятини муштараклигини ифодаловчи «Туркистон умумий уйимиз» шиори ўртага ташланди. Ана шу йўлда ушбу мавзуга бағишланиб бир неча сценарийлар яратилди. Булар орасида қуйидаги сценарийни мазмун ва мохиятини мисол келтириш мумкин: «Туркистон – умумий уйимиз» театрлаштирилган бадиий томоша деб номланади. Ушбу дастур тўрт блокдан иборат:

Биринчи блок: «Мозийга назар – ўтмишимиз
буюк бўлган»

Бунда қадимий Турон заминида яшаган халқларнинг қахрамонлари, буюк алломалари образлари театрлаштирилган сахналар орқали намойиш этилди. Сахнада хумо қуши образи асосий лейтмативни ташкил қилади. Халқ қахрамонлари: Гўрўғли, Афросиё, Сухроб, Манас, Шақ- шақ Жонибек, Қурбонжон додхоқ

Алломалар: Ал-Фарғоний, Навоий, Жомий, Махтумқули, Абай, Бердах сингари образлар талқинида Турон замин ўтмиши намён бўлади. Ушбу блок Туркистон халқларининг ўтмиши ҳам буюк бўлганлиги улуғ аждодларимиз, ушбу заминда яшаган барча халқлар хамиша эрка, озодликка интилиб яшаганликлари сахна кўринишлари орқали, хумо қуши талқини ёрдамида ўткир сյуджетли воқеалар билан намойиш қилинади.

Иккинчи блок «Келажагимиз ҳам буюк бўлган» деб номланиб, бунда Турон заминида яшовчи ҳозирги авлодларнинг келажаги буюк бўлиши алоҳида кўринишлар асосида болалар блоки, спорт блоки кўринишларида ифодаланади.

Тўртинчи блокда «Дўстлик тароналари»- концерт дастури намойиши қилинади ва Қозок, Ўзбек, Қирғиз, Туркман, Тожиқ, ва бошқа тилларда қўшиқ ва куйлар ижро этилади. Финал қисми эса – «Дўстлик» вокал – хореографик кўриниши орқали яқунланади. Шундан кўринадики сценарий тузишда мазмун, ғоя, шакл, бадиийлик, бирлашиб, умумий мақсадни ифодалайди. Хулоса қилиб айтганда сценарий тузишда асосий омиллар саналиши мазмун, ғоя, шакл, мусиқа мутаносиблиги, бадиийлик даражаси ва умумий мақсад уйғунлиги дастурнинг муваффақиятини таъминлайди. Сценарийнинг муаммоси ҳам ушбу барча омилларни ўз ичига олади ва шу мақсадга хизмат қилади.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР:

1. Сценарий деганда нимани тушунаси?
2. Сценарий тушунчасида мафқуранинг ўрнини қандай баҳолайсиз?
3. Мавзу билан ғоянинг бирлигини қандай баҳолайсиз?
4. Мавзу билан ғоянинг бирлигини қандай тушунаси?
5. Ғоя ҳақида тушунчангиз.
6. «Туркистон умумий уйимиз» сценарийси тахлили ҳақида фикрингиз.
7. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МАВЗУЛАР

1. Сценарий тушунчаси.
2. Сценарий ёзишда мазмуннинг ифодаланиши.

3. Мавзу ва ғоя сценарийнинг бош бўғини.
4. Туркистон умумий уйимиз сценарийсининг тахлили.
5. Хулоса.

СЦЕНАРИЙДА БАДИЙЛИК МЕЗОНИ ҲАҚИДА ТУШУНЧА

Бадиий асар жонли организмга нисбатан берилади. Яъни бадиий асарга ҳаёт бахш этадиган мазмуни, шакли, йўналиши унинг ифодасидир. Бадиийликда мазмун ва унда ифодаланадиган ғояларнинг бирлиги мазмунни ифодалашда қўлланиладиган (тил, характерлар, сюжет, композиция ва хоказо) унсурлар бадиийлик композициялари саналади. Бадиийликда мазмунни шаклга ўтиши ва шаклнинг мазмунга ўтиши ва шунга ўхшаш жараёнлар бадиийлик қонуниятидир. Бадиийлик ҳаётий ва ғоявий мазмунга нисбатан шакл ходисасидир. Сценарийда ҳам бадиийлик тушунчаси кенг маънода бўлиб, асарнинг асосий мазмун ва моҳиятини белгилайди. Таъсир жараёнини мустаҳкамлайди ва тасаввурни кенгайтиради, таъсирчанлигини оширади.

Табиат ва жамиятда ҳамма нарса икки томонга эга: бир томони мазмундан иборат бўлса, иккинчи томони шакл билан боғлиқдир. Ҳар бир мазмун ўзига хос шаклда яшайди. Масалан дарахт мазмун жихатдан ўз маъносига эга бўлса, унинг шохлари, танаси, барглари, томирлари шаклини ташкил этади. Сценарийда шакл бадиийликнинг либоси ҳисобланади. Агар шу либос ўз ўрнига қўйилмаса, танлаб олинмаса шакл ва бадиийлик ўз ифодасини топа олмайди. Сценарийнинг мазмуни, моҳияти, уни шакли орқалигина ифодланади. Шакл мазмунининг муҳим хусусиятидир. Бадиийликда шакл мазмуни образларида, талқинларида, образли тафаккур орқали ўз аксини топади.

Образлик, бадиийлик моҳияти сценарийда акс этилиши, усули, воситаси барчаси унинг шакли саналади.

Сценарий тузишда халқ оммасининг бадиий-эстетик соҳаларни идрок этишга ва уларнинг умуминсоний қадриятларни билиш каби қирраларига эътиборни қаратиш зарур бўлади. Омма фикрини ғоялар билан бойитиб бориш учун аввало ҳар бир инсонни бадиий маданий савиясини, дунёқарашини истиқлол мафқураси асосида шакллантиришга замин ҳозирлаш талаб этилади. Лекин бундан ҳар бир шахс ўз ихтисосидан воз кечиб, фақат санъат ва адабиёт билан шуғулланиши, нукул бадиий тафаккурни тарбиялаши керак, деган хулоса чиқармаслик керак. Ҳар бир касб эгаси ўз касбини ардоқлаши, такомиллаштириб бориши, иш жараёнида давлат ва халқ олдидаги масъулиятини, фуқаролик бурчларини тўла ҳис этишлари лозим бўлади. Ҳар бир касб эгасининг хизмат бурчи, касб-кори уларга санъат ва адабиётнинг умумий йўналишларидан доимо хабардор бўлиб туришликни тақозо этади. Шунинг учун ҳар бир шахс ўз касб-коридан ташқари маънавий покланиш жараёни бораётган бир вақтда санъат ва адабиёт, ундаги бадиийлик масалаларига бефарқ қарамасдан балки маънавий камолот сари интилмоғи зарур.

Ушбу унсурларни амалга оширишдаги жараёнлар воситасида вужудга келадиган сценарийлар бадиий мукамал, пухта бўлиши шарт қилиб белгиланади. Инсон қайси касбда бўлмасин санъат воситалари орқали эстетик завқ олади. Бирон бир санъат асарини эшитиб ёки кўриб завқланади. Ундаги бадиийликдан илхомланади. Ҳозирги даврда меҳнат аҳлининг ижтимоий ҳаётини, турмушини санъатсиз, бадиий воситасиз тасаввур қилиб бўлмайди. Чунки меҳнат аҳли моддий бойликлар ишлаб чиқаргандан сўнг бўш вақтга эга бўладилар ва уни мазмунли ўтказиш учун маданият ва санъатни севишлари ёки уни яратишда бевосита иштирокчилар бўлишларига эҳтиёж сезади.

Сценарий тузишда меҳнаткашларни эҳтиёжини ҳисобга олган ҳолда ижод қилиш, унинг образлик, бадиийлик ва моҳиятини сценарийда акс этилишига эътиборни қаратиш

зарур бўлади. Айниқса унинг бадиий савиясига эътибор берилганда ғоявийлик принциплари бош мезон эканлигини унутмаслик зарур.

Бадиийлик икки мустақил бўлакка – мазмунга ва шаклга бўлиниши мумкин эмас. Улар ўзаро бир-бирига мана шу яқин бирикмадир. Мазмунсиз шакл, шаклсиз мазмун бўлиши мумкин эмас. Фақатгина буларнинг ҳар бири алоҳида ўзига хос хусусиятга эга, шунинг учун ҳам алоҳида таҳлил этилади. Уларнинг бир-биридан ажратиб талқин этиш шартли ходисадир. Бадиийлик мазмун ва шаклнинг бир бутун қўймасидир, шунинг учун ҳам бадиийликда ифода этиладиган фикрларни оддий сўзлар билан ифода этиш мумкин эмас. Бадиийликда тасвирланган характерлар тасвир этилган хаётий ва ғоявий мазмунга нисбатан шакл ҳисобланади. Сценарийда тасвир этилган воқеалар, персонажлар, образлар, характерлар, бадиийликда мазмунни шакли бўлиши билан бирга ўша мазмун ва шаклнинг яхлит бирикмасидир. Хулоса қилиб айтганда сценарий тузишда бадиийликни етакчи ижод маҳсули деб тушунмоқ керак ва шакл мазмун бирикмалари, бадиийликни серкирра кўринишларининг асосини ташкил этади деган қарорга келиши табиийдир.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР:

1. Сценарийда мазмуннинг етакчи ўрнини қандай тушунасиз?
2. Мазмун ва шакл қоришмаси сценарийнинг яратиш усулига қандай таъсир этади?
3. Мазмун ва шаклдаги яхлитликни бирикмаси қандай бўлади?
4. Бадиийликдаги мазмун ва шаклнинг ўзаро алоқасини қандай тушунасиз?
5. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МАВЗУЛАР

1. Сценарийда бадиийликнинг етакчи ўрни.
2. Шакл – сценарийнинг яшаш усули.
3. Бадиийлик – мазмун ва шаклнинг яхлит бирикмаси.
4. Хулоса.

СЦЕНАРИЙНИНГ ҒОЯВИЙЛИГИ ВА МАФКУРАВИЙЛИК КУЧИ

Инсоният тарихи – ғоялар тарихидир. Ғоя инсон тафаккури маҳсули, миллий ғоя эса миллат тафаккурининг маҳсулидир. Олам яралибдики, инсон ўз таффақурига эга бўлган даврдан бошлаб инсониятнинг орасида ғоялар кураши мавжуд бўлиб тарихий ривожланиш жараёнида турли кўринишлар билан намоён бўлган инсоният тарихи – ғоялар тарихидир. Ғоялар кураши ҳар доим бир-бирлари билан тўқнаш келган. Яхшилик билан ёмонлик, босқинчилик билан ватан муқаддаслиги, ғоялар орасидаги муносабатлар, буларнинг барчаси ўз манфаатлари йўлида ғоявий кураш олиб борганлар. Ғоялар курашида шундай бир ғоя борки, бу миллий ғоя бўлиб бу ғоя ҳар бир миллатнинг онги ва тафаккурининг маҳсулига айланади. Яъни шу миллатнинг ўзлигини ангалашаи, маънавий меросини авайлаб асраши, миллий маданияти ва санъатига муносабати, миллий урф- одатларга бўлган ҳурмати сингари қатор тамойилларда ўз аксини топади.

Ғоя ва мафкура орасидаги алоқадорлик мураккаб. Мафкура тор тушунча бўлиб, у айрим синф ва сиёсий партиялар гуруҳларининг қарашлари йиғиндисида, лекин у доимо сиёсий, фалсафий ва юридик тизимлар кўлидаги қурол бўлган ўзида реал куч имкониятларини жамлайди ва ғояга тез ва дадил таъсир этиш хусусиятига эга. Барча даврларда мафкура ҳуқумронлик даражасига интилган, ғоя билан ораликдаги боғлиқлик ўзгарувчан бўлиб, турли шаклларда намоён бўлиши мумкин.

Маданиятнинг дунё атамаларида жуда кўп талқинлари мавжуддир. «Маданият» атамаси арабча бўлиб «Мадина» «Шахар» деган маънони англатади. Маданият ибораси

тарихий адабиётларда ранг-баранглик, янгилик маъносида ишлатилади. Шунинг учун ҳам унинг туб маъносида аниқ ижтимоий ходисалар, воқеа ва жараёнлар, табиат ва инсон орасидаги боғлиқлик, инсон тафаккури тараққиёти қонунлари ётади. Инсон меҳнатининг махсули яратган тафаккур дурдоналари «Маданият», яъни янгилик сифатида қабул қилинади ва тарихга муҳрланади.

Жаҳон тарихи манбаларида маданиятнинг 300га яқин атамалари ва таърифлари мавжуд бўлиб, буларнинг барчасини замирида инсон тафаккури ётади. Маданият ўн бешдан ортиқ йўналишларни ўз ичига олади. Моддий маданият, маънавий маданият, сиёсий маданият, иқтисодий маданият, эстетик маданият, ҳуқуқий маданият, диний маданият, фалсафий маданият, ахлоқий маданият ва бошқалардир.

Ўзбекистонда демократик, эркин, фуқаровий жамият қуришнинг Президент И.А Каримов ишлаб чиққан беш тамойили маданий давлат барпо этишнинг моҳиятини ташкил этади. Табиийки, яратилаётган давлатни ўзи маънавий маданиятининг махсули ҳамдир. Бунга Президентимизнинг куйидаги сўзлари мисолдир: «Ватан тарихи ва маданияти, жўғрофияси ва иқтисодини, қадимий урф-одатларимизни ҳар томонлама ўрганиш долзарб аҳамиятга эга. Боғчалардан тортиб олий ўқув юртларигача бўлган таълим-тарбия тизимларида мазкур фан ва билимларни ўқитиш муҳим сиёсий вазифа сифатида қаратилмоғи керак». Умуман олганда, маданиятнинг жуда кенг қамровли кўринишлари унинг мазмун ва моҳиятини етарли даражада очиқ беради.

Ҳар бир тарихий даврда маданиятга доир қарашлар маънавий эҳтиёжларни қондириш зарурийлигидан келиб чиқар экан, маданият тўғрисидаги масала ҳам турлича талқин этилади. Маданиятни турли жиҳатдан тавсифлашга бўлган иштилошга ҳамма даврларда амал қилинган. Маданият ўз мазмун, моҳияти билан барчани ўзига тортган ва турлича фикрлашга, баҳолашга замин яратган. Ана шундай фикрлар жараёнида маданият тўғрисидаги ранг-баранг концепция ва назарияларнинг таркиб топиши ва ривожланишига олиб келган. Маданиятнинг моҳияти, унинг шакллари, мазмуни, ўзгаришлари ва тараққиёти йўсини, инсон маданияти ва ижтимоий жараёнларнинг ўзига хослиги, маданиятнинг фалсафий-тарихий ва тарихий-фалсафий томондан таҳлил этилиши, унинг сифат ва миқдор жиҳатларини белгилаш, маданий жараёнлар ва маънавий оқимлар тараққиёти қонунларини ўрганиш билан маданиятшунослик фани шуғулланади.

Маданиятшунослик фани соҳасида санъат билан боғлиқ бўлган эстетик фаолият санъат йўналишларига ёндашган ҳолда ҳаракат қилади. Санъатда эстетик фаолият профессионал ихтисослик сифатида намоён бўлади. Санъат асарлари инсон томонидан эстетик ўзлаштирилиши туфайли ижтимоий қадриятга айлана боради. Санъатдаги гўзаллик ва мукамаллик бирдан-бир, ягона мақсад ҳисобланади. Санъат орқали намоён бўладиган фаолият ана шу туфайли инсонни тарбиялаши, курашга чорлаши, фикрини уйғотиши, ҳис-туйғуларга таъсир этиши, қулдириши ёки йиғлатиши мумкин. Эстетик фаолият гўзалликни англаш ва яратишдан иборатдир. Шунга кўра қадриятларни яратиш, гўзал инсонни таркиб топтиришга йўналтирилган фаоллик эстетик фаолият дейилади. Эстетик фаолият бадиий фаолият билан ёнма-ён турсада эстетик маданиятда алоҳида соҳа сифатида қаралади. Бадиий маданият эстетик маданиятни ўзаги ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан эстетик маданият билан бадиий маданият ўртасидаги умумийлик ва тафовутлар масаласи келиб чиқади.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, маданиятнинг мазмун ва моҳияти кенг маънода кишиларнинг жисмоний ва ақлий меҳнати жараёнида уларнинг ранг-баранг моддий ва маънавий эҳтиёжларини қондириш учун яратилган барча нарсалар тушунилади. Ғоя ва мафқуранинг жамиятдаги ўрнини идрок қилиш айниқса мафқураимизнинг бош бўғини бўлган миллий истиқлол ғоясининг барча халқимиз орасида тушунтириш муҳим вазифадир. Шундан келиб чиқиб бўладиган маданий тадбирларни миллий истиқлол ғояси ва мустақиллик мафқураси руҳи замирида яратиш, сценарийчилик ижодида ушбу йўл асосида ижод қилиш ҳар бир ижодкорга юксак масъулият юклайди. Дастурларнинг бадиийлик, ғоявийлик кучи унинг мафқуравий ечимида келиб чиқади ва бунга амал қилиш зарур.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР

1. Ғоя деганда нимани тушунаси?
2. Мафкура ғояга нисбатан таъсир этаоладими?
3. Мафкура ва ғоя орасидаги тафовутларни шарҳлаб беринг.
4. Маданият нима?
5. Миллий истиқлол ғоясида маданиятнинг ўрни қандай?
6. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МАВЗУЛАР

1. Ғоя ҳақида тушунча.
2. Мафкуранинг ғояга таъсир кучи.
3. Замон мафкуралари ва ғоялари орасидаги тафовутлар
4. «Миллий истиқлол ғояси ва маданият». Эстетик фаолият.
5. Хулоса.

СЦЕНАРИЙ ВА МУСИҚИЙ БЕЗАК МУТАНОСИБЛИГИ

Маданий ва маиший турмушимизни мусиқасиз тасаввур этиб бўлмайди. Зеро, эрта тонгдан то кеч тунга қадар ён-атрофимизда янграб турган турфа наволар маънавий ва рухий эҳтиёжимизни қондиришга хизмат қилмоқда. Мусиқа жон озиғи деб бекорга айтилмаган. Қадим замонларда бир донишманд: «Омма истеъмолидаги мусиқанинг савиясидан жамиятнинг рухий соғломлигини аниқлай оламан», деган экан. Бундай имкониятлар эндиликда мислсиз даражада кенгайди, чеки-чегараси қолмади. Зеро, товуш ёзиш ва янгротиш учун мўлжалланган мосламалар аллақачон турмушимиздан мустаҳкам ўрин олиб, кундалик ҳаётимиз заруратига айланиб қолган. Баркамол авлод тарбиясига қарата мақсад қилиб ишлатилаётган «маънавий баркамоллик» иборасини ҳамма ҳар хил тушуниб, идрок этиши эҳтимолдан холи эмас. Адабиёт, шеърят ва барча санъат турларини зинҳор камситмаган ҳолда таъкидлаб ўтмоқчимизки, ёшлар тарбияси, улғайиб бораётган кишида чин инсоний фазилятлар шаклланиб, камол топишида мусиқанинг аҳамияти бекиёсдир.

Сценарий тузишда мусиқанинг бекиёс ўрнига ана шу нуқтаи назар билан ёндашмоқ зарур бўлади. Чунки мусиқасиз дастур жонсиз хайкал маъносини англади. Сценарий дастурини сифатли техник ёзуви (граммафон ликопча, магнит тасма, компактдиск) тизимида фойдаланиш тавсия этилади. Чунки сифатли техник ёзув мукамал ижрони муҳраб сақлаш, тарғиб қилиш, ўрганиш учун энг қулай воситалардан. Фақат унинг ҳозирдаги анча кенг имкониятларидан тўғри, бошқача қилиб айтганда, тингловчи – томошабинга малол келмайдиган даражада фойдаланиш зарур бўлади. Сценарийда мусиқий оҳанг олдинги асосий планга чиқмаслик зарур. Ундан лейтматив сифатида фойдаланиш яхши натижа беради. Сценарий тузишда мусиқадан тўғри фойдаланиш сценарийнинг муваффақиятини таъминлайди.

Сценарий тузишда мусиқасиз ва куй-қўшиқ жўрлигисиз дастур камдан-кам тузилади. Чунки куй, қўшиқ, сценарийнинг озиғи хисобланади. Айниқса тарихдан таркиб топган миллий анъаналар урф-одатлар, расм-русм, таомил маросимларнинг вужудга келиши, ҳар хил байрамлар ва шунга ўхшаш қатор омиллар сценарийси ўз-ўзидан мавзу ва характерга қараб мусиқа танлашни тақозо этади. Сценарийда мусиқа бош мезон саналади. Масалан тарихий воқеалар аксида миллий куй ва оҳангларда фойдаланилади. Халқ қаҳрамонлиги ва ватанпарварлик мавзусидаги дастурларда жанговор руҳни жонлантирувчи оҳанглардан фойдаланилади. Лирик жараён ёки ғазаллар тасвирида енгил ёруғликни акс этувчи мусиқалардан фойдаланилса ўринли бўлади. Сценарий моҳияти ва мусиқий мутаносиблик

Ўз-ўзидан бир-бирига боғлиқлик белгисидир. Сценарийнинг мазмуни ва мохияти замиридаги мусиқий мутаносиблик бир-бирига боғланиш, дастурининг бош мавзусидан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади. Масалан сценарийда тарихни акс эттирувчи тарих кўринишлари ва образлари билан боғлиқ бўлган блоклардаги кўринишларга мутаносиб бўлиши учун халқимизнинг мусиқа меросига мурожат қилинади. Шу кўринишга монанд мусиқа танланади. Мусикалар кўриниш пайтида фон орқали берилади ва зарур пайтда баландлиги ва пастлиги кўриниш ва ҳолатларининг образларнинг мутаносиблиги билан боғлиқ ҳолда амалга оширилади. Мусиқий безак сценарийнинг муваффақиятини таъминлайди. Чунки режиссуранинг олдинга қўйган мақсадни амалга ошириш мусиқий безак билан ўлчланади ва сценарийнинг мазмун ва мохиятини белгилайди.

Сценарийдаги ҳар бир блокни ўзига хос мазмунига қараб мусиқий безак амалга оширилади. Болалар блоки харбий ватанпарварлик блоки, мозийга назар сингари алоҳида мазмун касб этган блокларда ҳар бирининг рухий тузилмаси ва воқеалар жараёни ҳамда дастур динамикасига қараб мусиқий безак амалга оширилади. Сценарий билан мусиқа мутаносиблигини яна бир муҳим томони шундаки, сахна кўринишларини ёруғлик билан безаш ва ҳар хил рангдаги ёруғлик воситалари асосида сахнавий ечимни амалга оширишда ҳам мусиқий безакнинг ўрни алоҳида аҳамият касб этади. Чунки ҳар хил кўринишдаги ёруғлик нурлари ва кўринишлари воқеа ривожини ва сахнавий ечимини ёруғлик орқали амалга оширилишини таъминлайди. Бунда бевосита мусиқий безакни алоқадорлиги табиийдир. Хулоса қилиб айтганда сценарий тузилмасини дастурини амалга оширишда мусиқанинг ўрни алоҳида кўриниш касб этади. Сценарийнинг мазмун ва мохиятини томошабинга етказишда муваффақиятли чиқишини таъминлашда мусиқий ечим ва мутаносиблик муҳим ўрин тутди. Бу борада мусиқа сценарийнинг асосий қаноти деб тушуниш мумкин бўлади.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР:

1. Сценарийда мусиқанинг ўрнини қандай тушунаси?
2. Сценарий мохияти нима?
3. Мусиқа танлашда нималарга эътибор берилади?
4. Мусиқий безакни қандай тушунаси?
5. Сценарийда мусиқа мутаносиблигини асосий омиллари нимада?
6. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МАВЗУЛАР

1. Сценарийда мусиқанинг ўрни.
2. Сценарий мохияти ва мусиқа танлаш.
3. Мусиқа сценарийнинг беаги.
4. Хулоса.

СЦЕНАРИЙДА МАВЗУ ВА ҒОЯНИНГ МУШТАРАКЛИГИ

Ҳар бир бошланадиган иш ўзининг аввалдан тузилган режаси билан бошлангандек сценарий тузишда ҳам мавзу асосида иш кўриш тақозо этилади. Аввало қайси мавзу асосида ёзиш зарурлиги танлаб олинади ва ана шу мавзунинг деталлари мазмуни қайси касб байрамлари хусусида эканлиги ва унинг мохияти ўрганилади. Шунга монанд сўзлар шеърлар куйлар танланади ва режиссура кўринишлари таҳлил қилинади ва хомаки вариантлари ишлаб чиқилади. Мавзунинг танлашни аҳамияти шундаки мавзу сценарийнинг лейтматив

тузилмаси бўлиб хизмат қилади ва сценарийнинг бадиийлик жиҳатидан мукамалликка эришишида асосий омил бўлади. Ҳар бир сценарийнинг мавзуси асосида мазмун ва ғоя ётади. Сценарийнинг мазмун моҳияти унинг ғояси билан боғлиқлигидир. Аввало ғоя тушунчасига шарқ бериш зарур бўлади. Ғоя инсон тафаккурини махсули саналади ва инсонда мужассамланган ақл идрок, тафаккур, ижодий қобилияти, унинг дунё қараши, барчаси ғоявий тушунчалар асосида таркиб топади. Шунинг учун мафкуравий жараёнда бош бўғин ғоя саналиб барча кўринишларни ўз ичига олади ва умумий мафкурага хизмат қилади.

Ғоя чуқур фалсафий мушоҳадаларни ўз ичига олади. Ҳар қандай тушунча, фикрлаш ва қарашлар ғоя бўла олмайди. Чунки шахсий фикр – ўзига хос бир қарашдир. Ғоя ана шу қараш ва муносабатларни ҳаракатга, жараёнга зарурат туғилганда эса, бутун бир давр тарихига айлантиради. Муайян бир ғоя дастлаб бирон-бир шахснинг онгида пайдо бўлади. Айни пайтда у юксак ижтимоий мазмунга эга бўлгани, жамиятнинг тараққиёт йўлидаги эзгу интилишларини акс эттиргани боис умуминсоний ҳақиқатга айланади. Мафкуралар маъно-моҳиятига кўра фалсафий, дунёвий, диний таълимотлар асосида яратилади. Турли ижтимоий-сиёсий кучлар ўз мафкураларини яратишда сиёсий ғоялар билан бирга диний оқимлар, фалсафий мактаблар ва илм-фан ютуқларига таянади, улардан назарий асос сифатида фойдаланади.

Ўзбекистон халқининг миллий тараққиёт йўлидаги бош ғояси – озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этишдир. Миллий истиқлол мафкураси, ўз моҳиятига кўра, ҳар бир оила ва фуқаронинг муносиб турмуш даражасини таъминлайдиган фаровон ҳаётга эришишга чорлайди. Миллий истиқлол ғояси халқимизнинг азалий эзгу интилишлари, бунёдкорлик фаолиятининг маъно-мазмунини белгилайди. Ҳар бир инсон учун муқаддас бўлган юксак гуманистик қадриятларни ўзида мужассам этади. Миллий истиқлол мафкурасининг асосий ғоялари халқимизнинг мустақил тараққиёт йўлидаги бош ғоясидан келиб чиқади ва ўзининг маъно-моҳияти, фалсафаси, жозибаси билан уни халқимизнинг калби ва онгига янада чуқурроқ сингдиришга хизмат қилади.

Сценарийда ғоялар асосида мавзулар тузилади ва улар орасидаги боғлиқлик сценарий охиригача давом этади. Мавзу ва ғоянинг бир-бири билан боғлиқлиги давр мафкурасининг сиёсати асосида вужудга келади. Мафкуранинг тушунча асосида тузилган мавзу ва ғоянинг бир-бири билан боғлиқлик жиҳати бадиийлик кўриниши билан омукталлашиб кетади. Ғоя қанчалик таъсир этувчанлик хусусиятига эга бўлса мавзуга шунча тез ёндашади ва сценарийнинг муваффақиятини таъминлайди. Сценарийнинг таъсирчанлик кучи шундан иборатки, барча ижодий жараёнлар бирикмасидан ҳосил бўлган бадиий жиҳатдан мукамал кўринишга ва характерга эга бўлган асарнинг мазмун моҳияти билан вужудга келади. Сценарийда ғоя ва мафкуранинг бирлиги гуманизм ва тараққиёт тамойилларини халқ тақдиридаги юксалиш заруриятини акс эттиради, ўз навбатида мафкуранинг ҳам ўз олдига қўйган мақсад ва вазифалари бўлади. Ҳар қандай мафкура куйидаги асосий мақсадларни кўзда туттади.

- Муайян ғояга ишонтириш;
- Уюштириш;
- Сафарбар этиш;
- Маънавий ва рухий рағбатлантириш;
- Ғоявий тарбиялаш;
- Ғоявий умуминсониятни шакллантириш;
- Ҳаракат дастури бўлиши;

Мафкура ўз олдига қўйилган шу каби мақсадларни бажара олсагина амалий самара бериши мумкин. Замон руҳи давр талаби бугунги истиқлол моҳияти ва мазмуни маънавий тарбияда ғоя ва мафкуранинг ҳамоҳанглигидан келиб чиқиб баркамол инсон тарбиясида амал қилиши зарур бўлган эҳтиёжлар деб қабул қилинади. Шу сабабдан сценарий тузишнинг асосий мақсадлари шу нуқталарга қаратилиш зарур деб тушунилади.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР

1. Мавзу деганда нимани тушунаси?
2. Сценарийнинг тузишда мавзунинг ахамиятини шархлаб беринг.
3. Ғояси инсон бўлади?
4. Ғоя нимадан пайдо бўлади?
5. Мавзу ва ғоянинг муштараклигининг шархлаб беринг.
6. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МАВЗУЛАР

1. Сценарий тузишда мавзунинг ахамияти.
2. Мавзунинг танлаш услуб ва йўллари.
3. Ғоя мафкураининг бош бўғини.
4. Мавзу ва ғоянинг боғловчи омиллар.
5. Хулоса.

СЦЕНАРИЙДА БАДИИЙ КОМПОЗИЦИЯНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

Республикамизда меҳнат қилаётган фуқароларни маънавий тарбиясини шакллантиришда, айниқса баркамол авлод тарбиясида уларни ижтимоий меҳнатини ташкиллашда маданий-маърифий муассасалар муҳим ўрин тутади. Меҳнаткашларнинг маданий ва бадий савиясини оширишда, уларни ҳуқуқий, иқтисодий билимларини ўзлаштиришида ижтимоий-маданий фаолият мутахассисларининг ўрни бекиёсдир. Маданий-маърифий муассасаларда амалга оширилаётган барча тадбирлар омманинг маънавий, сиёсий маданиятини шакллантиришга қаратилгандир. Азалдан маданий-маърифий муассасалар оммани маънавий руҳда тарбиялашнинг воситаси бўлиб келган. Тарғибот масалалари, омманинг саводхонлик ва сиёсий билимлари, мустақиллик моҳиятини тушунтириш ва халқнинг буюк келажакка интилурувчи ишлар ижтимоий-маданий фаолият билан шуғулланувчиларнинг бош вазифаси саналади.

Ушбу барча йўналишларни сингдиришда оммага таъсир кучини ошириш борасида санъатдаги бадий мезон етакчи восита саналади. Бадийлик ўз маъноси билан безак яъни унинг гўзал томонларини безаклар асосида очиб бериш воситасидир. Бадийлик композицион кўринишлар асосида ривожланади. Композицион кўринишлар сценарийнинг мазмун ва моҳиятини белгиловчи асосий мавзу орқали ифодаланади. Бадийлик барча ижодий йўналишлар ва кўринишларнинг яхлит йиғиндисидир. Унинг асосида сахна асари ривожлана боради ва ўзининг кулминацион нуқтасига етади. Сценарийнинг асосий мақсади ва вазифалар ечими аниқ мазмун ва кўринишлар орқали ифодаланади.

Сценарийда композиция хақида сўз кетганда унинг мазмунини ва моҳиятини тушуниш зарур бўлади. Композиция деганда сценарийдаги уйғунлик бир-бирига боғлиқлик тушунилади. Масалан сахна кўринишидан бошлаб сценарийдаги мазмун, режиссура ечими, актёр ёки қатнашувчилар ансамбли, ёруғлик манбалари, кийим кечаклар, мусиқий безак сингари умумбадийлик келтириб чиқарадиган омилларнинг барчаси композиция яъни уйғунликни талаб қилади.

Шундагина бадийлик ўз номига монанд ривожланади ва ўз навбатида хал қилувчи омилга айланади. Композициянинг ечими унинг тузилмасига боғлиқ. Сахнавий кўринишдаги образлар мутаносиблиги, шеър ва ғазалларнинг мусиқий оханларига йўғрилганлиги, бадий жамоаларнинг дастурларини композициясига уйғунлашуви сценарийнинг бадий композицион ечимини тامينлайди. Сценарийни тузишда ва ёзишда ўз олдига композицион тузилмани ҳам келтириш зарур бўлади. Чунки ҳар бир кўриниш унинг мазмуни, бўлаётган

тадбирга алоқадорлиги, қайси касб байрамига ёки оммавий байрам шаклига мутаносиблиги, муסיқий ечими, иштирок этувчилар контингенти, барча ижодий жараёнлар бир-бирига боғланиб умумий бир яхлитликни яъни композицияни ташкил этади ва унинг мазмун ва моҳиятини белгилайди.

Масалан композиция тузилмасига мисол тариқасида мустақиллик байрамини олсак унинг мазмун ва моҳияти барчага аён лекин қандай композицион кўриниш касб этиши уни яратувчи ижодкорларига боғлиқ. Бадиий композицион кўринишлар қуйидаги ижодий ҳамоҳангликни ўз ичига олади.

- Байрамнинг мазмун ва моҳияти, тушунчаси ва амалга ошириш йўллари
- Барча ижодий жараёнларнинг бир бири билан мутаносиблиги ва боғлиқлиги
- Саҳна кўринишлари ва образлари талқини
- Муסיқий ҳамоҳанглик ва ўз ўрнида талқин қилиниши.
- Электр ёритгич асбобларининг кўрсатувлар ва саҳнавий кўринишлар билан ҳамоҳангликни таъминлаш
- Умумий режиссура ва ижодий жамоаларнинг бир бирлари билан дастурлари асосини уйғунлашуви

Умумий дастурни омма билан боғлиқлиги ва унда кўпчиликни иштироки асосий мезон қилиб олинади ва дастур муваффақияти шу билан белгиланади. Хулоса қилиб айтганда сценарийда бадиий композицияни тутган ўрни алоҳида эътиборга молик бўлиб, сценарий дастурини муваффақиятли чиқишини таъминлайди ва барчага маъқул бўлишини амалга оширади.

МУСТАҲКАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР

1. Бадиийлик деганда нимани тушунасиз?
2. Сценарийдаги бадиийликнинг моҳияти нимада?
3. Бадиийлик ва композициянинг боғлиқлик томонлари нимада?
4. Композиция деганда нимани тушунасиз?
5. Композициянинг мазмун моҳияти нимада?
6. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МВЗУЛАР

1. Бадиийлик сценарийнинг муваффақият гарови.
2. Бадиийлик ва композициянинг боғлиқлиги.
3. Композиция тушунчаси ва мазмуни.
4. Хулоса.

МУСТАҚИЛЛИК БАЙРАМИ ВА НАВРЎЗ БАЙРАМ СЦЕНАРИЯЛАРИНИНГ МОҲИЯТИ

Мустақиллик даврида асрлар давомида шаклланиб келган халқ байрамларини қайта тиклаш ва уларни оммавий тарзда нишонлашга алоҳида эътибор қаратилди ва давлат миқёсида байрам қилинмоқда. Оммавий халқ байрамлари театрлашган томошалар тимсолида янги мазмун каб этмоқда. Ўтган қисқа вақт мобайнида бу соҳада ўзига хос тажриба тўпланди ва байрамлар билан боғлиқ янги санъат тури дунёга келди. Бу кенг миқёсларда нишонланадиган байрам томошаларидир. Айниқса Мустақиллик ва Наврўз байрамлари мамлакат миқёсида кенг омма иштирокида улкан томошалар кўламига айланиб бормоқда.

Мустақиллик ва Наврўз томошалари ўзининг кенг миқёсдаги кўриниши билан ўзида ўзбек халқи санъатининг энг нодир ютуқларини бирлаштиради. Бу томошалар шунчаки турли санъатлар, кўшиқ, рақс, аския, миллий урф-одатлар, ҳаётдан олинган ходисаларнинг ёнма-ён, бирин-кетин берилиши эмас, балки уларни катта майдонларга мослаштириб, бадиий қайта ишлаш, бир-бирига сингдириб мутаносиблик ва уйғунлик ҳосил қилишдир. Бинобарин, наврўз ва мустақиллик томошаларини ташкил этиш ва ўтказиш мохиятан бир-биридан тубдан фарқ қилмасда, уларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳам мавжуд бўлиб кескин фарқ қилувчи кўринишлари билан жилоланади. Мустақиллик байрами кўпроқ сиёсий йўналишда бўлиб, мамлакатимизнинг истиқлол даврида қўлга киритган ютуқларини намойиш этишга қаратилган бўлса, наврўз байрами қадимий анъаналар ва урф-одатларни сақлаган ҳолда, замонавий пластик воситалар ёрдамида уларни гавдалантиришга йўналтирилган.

Наврўз байрами қадимий тарихга эга бўлгани сабаб уни нишонлашда қатор урф-одатлар ва маросимлар шаклланган бўлса, мустақиллик том маънода янги байрамдир. Наврўз байрамини нишонлашда асосий эътибор кадриятларни тиклаб, уларни ўрганиб, янги бадиий шаклларда сахнага олиб чиқишга қаратилаётган бўлса, мустақиллик байрамларида асосан санъат ва ижтимоий ҳаётдаги ютуқларни намойиш этиш мақсад қилинмоқда.

Дунёда ўзига хос номга эга бўлган байрамлар жуда кўп. Ҳар бир халқнинг урф-одатига яшаш шароитига миллий тузилмаси, давлат сиёсатига қараб турли байрамлар кашф этилган. Лекин булар орасида шундай байрам борки, бу ҳар бир халқнинг, миллатнинг мустақиллиги билан боғлиқ бўлиб, бу байрам ҳар бир халқнинг эркинлигини, миллий ифтихорини, суверенитетини ифода этади. Шунинг учун мустақиллик байрами зўр шодиёналик билан байрам қилинади. Бизнинг юртимизда ҳам халқимизнинг хохиш иродаси туфайли эришилган бу улуғ сана энг улуғ байрам саналади ва бу мустақиллик кунини байрам қилинишидир. Аниқ бир сценарий асосида тайёргарлик кўриш ва уни юқори савияда ўтказиш талаб қилинади. Аввало мустақиллик байрамининг сценарийсини ёзишда ғоявийлик тушунчасига эътиборни қаратиш зарур бўлади. Чунки бу байрам сиёсий байрам бўлиб ҳар бир сиёсат замирида мафкура ва ғоя ётади. Унинг мазмун ва мохиятини ифодалайди. Шунингдек бизнинг мустақиллигимизнинг ҳам ғоявий мазмуни халқимиз эришган ва маънавиятимизни бош мазмунига айланган бугунги мафкурамизнинг мазмун ва мохиятидан келиб чиқади. Бунда халқимизнинг асрлар бўйи орзу қилиб келган мақсадлари, мустақиллик йилларида қўлга киритилган ютуқлари, халқ хохиш иродаси ифодаланиши зарур бўлади. Буларнинг барчаси сценарийнинг ғоявий мазмуни пухта бўлишини тақозо этади. Мустақиллик байрами ҳар йили юқори савияда ўтказилганлиги натижасида тобора ғоявийлик, алоҳида режиссура ва мусиқий талқин омукталигида янги босқичга кўтарилмоқда. Янги-янги сценарийлар, режиссура ечимлари, янги йўналишдаги мусиқий дастурлар ишланмоқда ва тадбиқ қилинмоқда. Сценарийни амалга оширишда профессионализм ортиб бормоқда, буларнинг барчаси ижодкорлардан ижодий изланишни оммавий кўринишларга ва сахналарга эътиборни қаратишни мусиқий мутаносибликни мослиги, энг асосийси сценарийнинг ғоявий мазмунига аҳамиятни қаратишни талаб этади. Мустақиллик сценарийсининг мазмун ва мохияти ана шундан келиб чиқади ва амалга оширилади.

Иккинчи бир улуғ байрам саналмиш Наврўз байрами ҳам ўзига хос мазмунга эга бўлиб бунда аждодларимиз минг йиллардан буён орзиқиб кутиб ҳар йили байрам қилган бу улуғ байрамни ҳам юқори савияда ўтказиш талаб қилинади. Халқимиз орасида Наврўзга аталган айтишувлар, алёрлар, лапар ва яллалар, халқона оҳанглар мавжуд бўлиб, барчаси наврўзнинг мазмунидан бойитишни ва ўзига хос хусусиятларини белгилайди. Шоирларимиз наврўзга атаб жуда кўп шеърлар битишган, хонанда ва созандаларимиз кўшиқлар куйлашган, мусиқалар яратишган. Айниқса халқ фолклор санъатига хос кўринишларда наврўз алоҳида мазмун касб этади ва халқнинг рухий кечинмалари, ҳаёт турмуш тарзини маънавий маданиятини ифодалайди. Наврўз байрамини ўтказиш оммавий тарзда бўлгани учун оммавий байрам сифатида қабул қилинади ва халқ билан бирга байрам қилинади. Бунда баҳор фаслининг кўриниши, табиат уйғониши манзаралари, баҳор дастурхони, болалар

кувончи, кексалар хурмат-эътибори, аёлларнинг ўзига хос юмушлари, албатта шу билан бир қаторда халқ фолклорига суянган холдаги ижодий чиқишлари барчаси омухталик касб этади ва сценарийнинг муваффақиятини таъминлайди. Наврўз тарихий шароитда ҳар даврнинг ўзига хос кўринишлари билан байрам қилинган ҳозирги мустақиллик йилларидаги наврўз байрамлари ўзгача руҳ билан нишонланмоқда. Маълум пайтлар бир оз камситилган, диний байрам деб қаралган наврўз бугунги кунда истиқлол берган неъматлардан баҳра олган холда ўзига хос мазмун касб этмоқда, айниқса ҳар бир воҳа ва вилоятларнинг чиқишлари алоҳида кўриниш ва мазмунга эга бўлиб, халқларимизнинг турли урф-одатлари маҳаллий менталитети, фолклор санъати, кийим бош кўринишлари, барчаси ўзига хос ижод намуналарини кўрсатмоқда. Хулоса қилиб айтганда наврўз байрами ўз тароватини кўз-кўз қилмоқда. Мустақил юртимизда яшаётган барча миллат вакилларига олам-олам кувонч улашмоқда ва зўр шодиёналик билан байрам қилинмоқда.

МУСТАҚАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР

1. Мустақиллик деганда нимани тушунасиз?
2. Мустақиллик байрами ғоясини қандай англайсиз?
3. Наврўз байрамини ўзига хос хусусияти нимада?
4. Наврўз байрами билан омма орасида боғлиқлик нимада?
5. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МВЗУЛАР

1. Мустақиллик байрами энг улуғ байрам.
2. Мустақиллик байрами сценарий тузилишининг ғоявийлиги.
3. Наврўз байрамининг миллийлиги ва ўзига хос хусусиятлари.
4. Наврўз байрамидаги тадбирларнинг омма билан боғлиқлиги.
5. Хулоса.

СЦЕНАРИЙ ТУЗИШДА АМАЛ ҚИЛИШ КЕРАК БЎЛГАН МУҲИМ ШАРТЛАР.

Сценарий асосидаги режаларни амалга оширишда ва ижодий йўналишларини белгилашда иштирок этувчи бадий жамоалар муҳим ўрин тутади. Сценарийдаги ҳар бир блокнинг тузилмасига қараб жамоаларнинг дастурлари ўрганилади ва тавсия қилинади. Масалан болалар блокини дастурида болалар жамоаларидан уларнинг ёши концерт дастурининг мазмуни ва мусиқий ечимига қараб танланади ва ўз ўрнида фойдаланилади. Спорт ва ватанпарварлик мавзусидаги блокда ёшларнинг чиқишлари ўзига хос демократив кўринишларда кийим ва мардонавор руҳдаги мусиқа мутаносиблигида амалга оширилади. Тарихий мавзу алоҳида аҳамиятга молик бўлиб, бунда аجدодларимиздан мерос қолган маънавий бойлик, алломаларнинг образлари, сиймолари халқ мусикалари фониди тасвирланади ва ижро этилади.

Халқ фолклор санъатининг ижодкорлари ўз чиқишларида халқ мусиқий санъатининг ижровий кўринишлари ва услублари асосидаги дастурларни намойиш қилишлари керак. Буларда эстрада блоки яъни ҳозирги замонавий мусиқа ёшлар эстрада ижрочиларининг чиқишларида ҳозирги замон руҳига мос, мустақилликни, она ватанни тараннум этувчи лирик оханглардан тузилган концерт дастурларини хавола этиш, байрамнинг сценарийсини шукухини белгилайди, буларнинг барчаси биргаликдаги ижодий йўналишни марказини ташкил этади. Сценарийнинг мазмунан бойитишда ва характерини очиб беришда мусиқа танлаш ва жойига қўйиш муҳим аҳамият касб этади. Дастурнинг сўз

кўринишларида бирон сахна кўринишини, характерини очишда ўзига хос мусиқалардан фойдаланилади. Масалан ижровий тузилишига эга бўлган ҳар хил симфоник мусиқалар алоҳида мусиқа созларида чалинган рухий кечинмалар акс этувчи чолғу куйлар, халқ анъанавий мусиқа йўналишида ижро этилган куйлар хор жамоаси куйлаган ижодий намуналар ёрдамида ва асосида ҳар хил жанрлардаги ижровий намуналар орқали сценарий мазмунан бойитилади ва муваффақияти таъминланади. Сценарийни амалга оширишда ва муваффақиятини таъминлашда режиссура алоҳида аҳамиятга эгадир. Режиссёр халқ тилида корформан яъни иш бажарувчи маъносини англатади. Замонавий режиссура аниқлик талаб этади. Ижодий кучларни ҳаракати, сахнадаги мутаносиблик, мусиқий жўрлик, электр ёритгичларни йўналиши, образли кўринишларнинг талқини, барчаси режиссура ижоди билан боғлиқ бўлиб, буларнинг барчаси биргаликдаги ижодий йўналишларда ижро этилади ва сахналаштирилади.

Сўнгги йилларда бадиий оммавий байрамларнинг алоҳида режиссураси шаклланди ва унинг режиссёрлари етишиб чиқдилар Рустам Хамидов, Баходир Йўлдошев, Баходир Абдурахимов, Носир Отабоев, Марат Азимов, Абдурашид Рахимов, Баходир Сайфуллаев, Маннон Ҳамидов, Карим Йўлдошев, Рустам Маъдиев, Муҳаммадсоли Юсупов сингари режиссёрлар шулар жумласидандир.

Республикамизда ўтказилаётган бош майдон тамошалари, мустақиллик ва наврўз байрамлари, спорт анжуманлари, «Шарқ тароналари» халқаро фестивали дастурлари ҳамда республикамиз миқёсидаги байрам томошаларини ўтказишдаги муваффақиятли режиссура ана шу ижодкорлар номлари билан боғлиқдир. Мустақиллик ва наврўз томошалари 50 дан ортиқ давлатларга тўғридан-тўғри эфирга узатилмоқда. Буларнинг барчаси республикамизда оммавий байрамларни ташкил этиш ва ўтказишда бирмунча тажриба тўпланганлигидан далолатдир. Хулоса қилиб айтганда барча ижодий кучларнинг ҳамкорлигида тайёрланган сценарий дастури ҳар қандай оммавий тадбирни муваффақиятини таъминлайди.

МУСТАҲҚАМЛАШ УЧУН САВОЛЛАР

1. Бадиий жамоалар дастурларининг ғоявий мазмунига қандай эътибор берилади?
2. Ижодий ҳамкорлик деганда нимани тушунасиз?
3. Дастурлар мазмуни ва моҳияти деганда нима назарда тутилади?
4. Мусиқавий ижро жанрлари деганда нимани тушунасиз?
5. Режиссура нима?
6. Ижодий ҳамкорликни моҳияти нимада?
7. Хулоса.

НАЗОРАТ УЧУН МВЗУЛАР

1. Сценарий тузишда бадиий жамоалар ва ижодий груҳлар дастурларини инобатга олиш.
2. Ҳар бир дастурнинг мазмунан тузилишига эътиборни қаратиш.
3. Мусиқа танлашда ижровий йўналиш ва жанрларга эътибор бериш.
4. Режиссура билан ижодий кучларнинг ҳамкорликдаги ишларига эътибор қаратиш.

II-БОБ

БАЙРАМ СЦЕНАРИЙЛАРИДАН НАМУНАЛАР

«НУРГА ТЎЛ, ОБОД ВАТАН»

«НАВРЎЗ - 2003» БАЙРАМИГА БАҒИШЛАНГАН

БАДИИЙ – ОММАВИЙ ДАСТУР

(2 СОАТ 30 ДАҚИҚАГА МЎЛЖАЛЛАНГАН)

ПРОЛОГ

Талабалар шаҳарчасига қўйилган марказий сахна байрамона безатилган. Ён атрофларга ҳар бир факултетга алоҳида жойлар ажратилган. Дастурхонларга баҳорий таомлар тортилган. Саҳнанинг орқа кўринишида ва ёнларида, кўзга кўринарли жойларда Ватанни, баҳор ва меҳнатни, обод маҳаллани, меҳр-мурувватни улуғловчи сўзлар ифодаланган ёзувлар кўзга ташланади. Саҳна тўрида Республикамиз байроғи ва герби жой олган. Байрам томошаси бошлангунга қадар, радиокарнайлардан баҳар куйлари, наврўзни тараннум этувчи кўшиқлар янграб туради...

Соат 10⁰⁰. Ҳамма ўз ўрнини эгаллайди.

Ўзбекистон халқ артисти Таваккал Қодировнинг «Фаслинавбаҳор бўлди» кўшиғи ижро этилади. Кўшиқдан сўнг майин куй фонидан бошловчилар чиқиб келадилар.

Бошловчи:

(қиз) Айлабон лутфу карам, Наврўзи олам келдилар,
Ўсмадан қоши қалам, Наврўзи олам келдилар,
Бир ажиб ҳис уйғотар ирмоқчаларнинг хониши,
Куйлашиб савту ажам, Наврўзи олам келдилар.

Бошловчи

(йигит) Лоладан лаъли, лаби, гул нектаридан бол тутиб,
Сўзлари ширин бирам, Наврўзи олам келдилар,
Новдадан баргак ясаб, гулларни чамбар айлади,
Мисли йўқ зебо санам, Наврўзи олам келдилар.

Бошловчи

(қиз) Азиз дўстлар, устозлар, мухтарам ватандошлар. Мана бир неча кунлардан буён биз интиқиб кутган Наврўз шаббодалари юртимиз узра кезиб юрибди. Халқимизнинг бу тарихий байрами, зўр шодиёналик билан байрам қилинмоқда.

Бошловчи

(йигит) Ҳа, ҳар бир йилнинг таровати ўзгачадир. Мустақил ватанимизнинг ҳар бир баҳори ўзгача шавқ билан чирой очмоқда. Айниқса бу йилнинг наврўз байрами, баҳор айёми ўзига хос маънога эга.

Бошловчи
(қиз)

Чунки баҳор деганда кўз олдимизга гуллаган боғлар, бир-биридан чирой очаётган обод маҳаллалар келади. Наврўз кунларида маҳаллаларда истиқомат қилаётган юртдошларимизнинг бир-бирига меҳрибонликлари, меҳр-оқибатлари ёрқин намоён бўлади.

ТАБРИК СЎЗИ.

Табрик сўнгида наврўз байрами очиқ деб эълон қилинади. Республикамиз мадҳияси янграйди. (мадҳияни барча ўринларидан туриб бирга ижро этсалар, қўлларини кўкракларига қўйиб туриб бирга куйласалар ўринли бўлади).

Табрик тугагандан сўнг сахнага мусиқа садолари остида ранг-баранг миллий либослар кийган, сочларига сочпопук, гуллар таққан қизлар чиқадилар ва майдонда кичик ва катта доиралар шаклида жойлашиб, қошларига ўсма қўядилар, бир-бирларини сочларини ўрадилар. Сўнгра ўринларидан туриб сахнага кичик-кичик доира шаклида жойлашадилар. Валрс усулида қўшиқ ижро этилади. Қизлар доира шаклида валрс усулида ҳаракатландилар.

«ТИНЧЛИК ҚУШЛАРИ» (қўшиқ)

Иномжон Турсунов шеъри
С.Маннопов мусиқаси

Солист: Шўх – шўх сайранг қушлар, қушлар
Баҳор келди яйранг қушлар,
Мустақил юрт осмонида
Эркин парвоз айланг қушлар.

Қизлар: Эзгуликка элчи бўлиб
Сиз тинчликни асранг, қушлар

Солист: Чор атрофлар чаман – чаман
Нурга тўлди обод Ватан,
Ғанимларни доғда қўйиб
Шодон – шодон куйланг, қушлар.

Қизлар: Эзгуликка элчи бўлиб
Сиз тинчликни асранг, қушлар

Солист: Ризқ – рўзимиз рамзи баҳор
Эзгуликнинг азми баҳор
Сиз меҳрга тўлиб – тўлиб
Тинч осмонда яйранг қушлар.

Қизлар: Эзгуликка элчи бўлиб
Сиз тинчликни асранг, қушлар

Қўшиқ кучли ва шиддатли темпада ижро этилади. Қизлар мусиқага монанд ҳаракатланишиб, қушлар кўринишини акс эттирадилар. Қизлар қўлидаги бир неча

кабутарлар осмонга парвоз қилади. Дехқон бобо бошчилигидаги қатнашчилар ярим ёй бўлиб турадилар. Дехқон бобо микрофон олдига келиб мурожаат қилади:

Азиз фарзандларим! Мана кўпдан бери интиқиб кутганимиз наврўз ҳам қулоч очиб келди. Болаларим, наврўзимиз бир неча минг йиллик тарихга эга бўлган байрам саналиб, азалдан халқимиз наврўзни зўр шодиёналик билан байрам қилишган.

Дехқонларимиз ерга дон қадаганлар. Уруш адоватлар тўхтаган, гина кудратлар унутилган. Одамлар бир-бирларига меҳр-шавқат, саховат кўрсатганлар. Шукрлар бўлсинким, биз улуғ истиқлол туфайли бу улуғ байрамимиз янгидан чирой очди. Фарзандларим, бугунги улуғ айёмда сизларни ота-боболаримиз анъаналарига содиқ қолишга, билимингизни ошириб, азиз халқимизга камарбаста бўлишга чақираман. Ҳар кунингиз наврўз бўлсин азиз одамлар!

«Саждагоҳимсан Ватан» кўшиғи ижро этилади.

Солист: Хилқатдан хазина топса бир гадо
Сифингай гўё бу ер каъбатилло
Кимгадир ватандир ададсиз сахро
Сахро унга эрур жаннатдан аъло

НАҚОРАТ:

Ўзинг қиблам, ўзингсан каъбам
Саждагоҳимсан Ватан!

Солист: Ўз юртин тарк этиб, хиёнат қилиб
Аламдан ўртанар бир ватангадо
Ватаннинг бир сиким тупроғи учун
Жонимни берардим демиш бир доно

НАҚОРАТ:

Ўзинг қиблам, ўзингсан каъбам
Саждагоҳимсан Ватан!

Баҳорий очилиш даврини тараннум қилувчи куй янграйди.

Бошловчи:
(қиз) Ассалом ҳамюртлар, азиз меҳмонлар,
Ассалом Наврўзбек, ассалом Баҳорой,
Бу кун олам мунаввар бўлиб,
Юртимиз янада очмоқда чирой!

Бошловчи:
(йигит) Шукроналар бўлсин, ўлкада яна
Шодон кезиб юрар фасли навбаҳор,
Истиқлол шарофати ила
Осмонимиз тинч ва бегубор!

Куй ва шеър фонида миллий либосдаги йигит-қизлар қуршовида Дехқон бобо, Чучук момо, Баҳорой, Наврўзбек чиқиб келадилар. Йигитлар эгнига яқтак кийган, қизларнинг эгнида атлас кўйлак, камзул кийишган. Қўлларида бойчечак, косада сумалак ва ҳоказолар.

Дехқон бобо рамзий дон сепади.

Чучук момо: (Иқбол Назаров шеъри)

Мархабо, кўкдан харорат элчиси – наврўз гули,
Дилрабо кўкдам, малоҳат элчиси – наврўз гули,
Ерга ишқий номасин ёғду билан ёзгай куюш
Тухфаси сенсан муҳаббат элчиси – наврўз гули.

Баҳорой: (Шокирхон Ҳакимий шеъри)
Айтинг, айтинг омонлик дил муддаоси наврўз
Айтинг элимга хушлик кўнглим зиёси наврўз

Наврўзбек: Қирларда лола сайли ўт ташлади юракка,
Ҳам қизчалар қўлида ёнган хиноси наврўз
Ҳамма суйиб баҳорни келинчак деб атарлар,
Алалхусус фаслнинг кенг ибтидоси наврўз.

Солист. Юртим букун сени тан олди жаҳон
Энди номинг мангу хур Ўзбекистон!
Келажаги буюк давлатсан Ватан!
Сенсан дилимдаги муқаддас достон.

НАҚРАТ:

(Барча ўтирганлар ҳам қўшилади)
Ўзинг қиблам, ўзингсан қаъбам
Саждагоҳимсан Ватан!

Сўнгра карнавал умумий концерти бошланди:

Бу концертда, таклиф қилинган таниқли хонандалар, танловда ғолиб бўлган талабалар, факултетлардан танлаб олинган дастурлар, спорт дастурлари, хажвий сахналар намоиш этилади. Талабалар ўз рақслари билан иштирок этадилар.

БЕЛГИЛАНГАН ВАҚТЛАР:

1. Пролог қисми	30 минут
2. Факултетлар дастури	40 минут
3. Спорт дастури	15 минут
4. Хажвий сахналар	10 минут
5. Конкурс ғолибларини тақдирлаш ва уларнинг ижролари	25 минут
6. Таклиф қилинган санъаткорлар	30 минут

УМУМИЙ ДАСТУР 2 СОАТ 30 МИНУТ ДАВОМ ЭТАДИ.

ТАМОМ.

«САЖДАГОҲИМСАН ВАТАН!»

ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИНИНГ 8 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ОММАВИЙ БАДИЙ ТОМОШО

С Ц Е Н А Р И Й С И

Майдоннинг ўртасига асосий сахна ўрнатилган. Алоҳида эпизодларни ёритиш учун 8 та прожектор, ППР русумли кварцли ёритгич, 18 дона лазерли ёритгич (махсус вибратор тебратгичга қўйилган) ҳамда стробоскоп томошавий эффектлар ҳосил қилиш учун хизмат қилади.

Орқа планда форматли киноэкран. Экранда, томошадаги зарур воқеа ва ходисалар билан боғлиқ бўлган кинокадрлар, қолган пайтларда эса, лазерли ёритгичлар ёрдамида рангли мусиқа намоён бўлади.

Майдоннинг бурчакларида, баландлиги 4 метрли минорасимон конструкциялар кад кўтарган бўлиб, уларга турли рангдаги байроқлар, энг юқорисида эса Ўзбекистон Давлат байроғи ўрнатилган. Конструкция турли рангдаги электр лампалари билан безатилган.

Орқа планда иллюминация мосламали улкан «8» рақами. Майдон тепасига тортилган симларга ҳам турли ранглардаги электр лампалари тортилган.

Турли соя (силуэтлар) ва бошқа сахнавий эффектлар ҳосил қилишда ҳам, юқоридаги атрибутлардан фойдаланилади.

П Р О Л О Г.

Соат ____ . Мусиқий чақирик янграйди. Фонда диктор овози.

Биринчи бошловчи: Ассалом азизлар, келинг мархабо!

Сизга шодлик ҳамроҳ бўлсин доимо!
Истиқлол байрами муборак бўлсин,

Она юрт ҳамиша нурларга тўлсин!

Иккинчи бошловчи: Азиз ва мухтарам дўстлар! Мустақиллик байрамингиз қутлуғ бўлсин!
Сизларни истиқлолнинг 8 йиллиги билан мубаракбод этамиз

ТАБРИК СЎЗИ

Барча чироқ ўчади. Прожектор нурида вилоят ҳокимининг табриги. Айни пайтда экранда мустақил юрт манзаралари.

- Викорли тоғлар.
- Кенг пахтазорлар.
- Хирмон.
- Тандирдан янги узилган нон.
- Дуога қўл очган бобо.
- Тарихий обидаларимиз.
- Бугунги қурилишлар.

Табрик тугаганда Ўзбекистон Республикаси гимни янграйди. Экранда юзларида табассум билан камера томон келаётган кўплаб қизлар кўринади. Айни пайтда барча чироқлар ёнади ва майдонга рақс тушиб 400 қиз кириб келади.

І – Б Л О К

«ҚАДИМ КАРВОНЛАР»

Биринчи бошловчи: Олис замонлардан келар карвонинг,
Сенга кўз тикмоқда бу қадим жаҳон,
Истиқлол байраминг муборак бўлсин,
Муқаддас диёрим, хур Ўзбекистон!

Чироқлар сўнади. Раққосалар ҳаракати ППП прожекторлари ёрдамида ёритилади.
Экранда:

- Аста кўтарилаётган қуёш.
- Қадим йўллардан келаётган карвон.
- Қадимий ипак йўли.

Фонда карвон кўнғироқлари товуши эшитилади. Сўнгра «Эй Ватан» вокал-хореографик композицияси бошланади. (Изох: кўшиқ матни алоҳида берилади. Кўшиқ яккахон хонанда томонидан ижро этилиб, нақоратида хор жўр бўлади).

Экранда: - Дахшат билан бостириб келаётган ёғийлар.
- Саросимада қочаётган оломон.
- Ёнаётган кулбалар.
- Пайхон бўлган далалар.

Фонда: - Отларнинг кишнаши.
- Қуролларнинг жаранглаши.
- Дўл ноғора овози.

ВОКАЛ – ХОРЕОГРАФИК КОМПОЗИЦИЯ ЛИБРЕТТОСИ:

Экрандаги аста кўтарилаётган куёш фониди, раққоса қизларнинг осуда ва тинч ҳаракатлари намоён бўлади. Улар гул термоқдалар, дон сепмоқдалар, ҳосил йиғмоқдалар.

Раққосалар, гуруҳ-гуруҳ бўлиб, осмонга қушларни учирадилар. (Қушлар макети, юқорига тортилган симлар орқали парвоз қилиб, бир неча метр юқорида муаллақ қолади. Қушлар парвозидан барча шодланади).

Шу пайт бостириб келаётган ёғийлар эпизоди бошланади. Экрандаги воқеалар сахнага кўчади. Майдонга 100 та ёғий кириб келади. Булар мўғул истилочилари. Уларнинг саркардаси тахтиравонда савлат тўкиб келмоқда. Тахтиравонни 6 та қул кўтарган бўлиб, қўлларида қамчи ушлаган бир неча жангчи уларни вақти-вақти билан турткиламоқда.

Прожекторларнинг тартибсиз нурида қочаётган, йиқилаётган одамлар, уларни қувлаётган ёғийлар кўзга ташланади.

Майдоннинг турли ерларига ўрнатилган уч оёқли қозонларда олов ёниб, қўкка ўрлайди, ҳаммаёқни тутун қоплайди.

Хозиргина парвоз қилган қушлар бирин кетин ёниб, ерга қулайди.

Ёғийлар одамларни гуруҳларга бўлиб, улар атрофида найзаларини кўтариб, ғалаба нашидасидан маст холда ўйин тушадилар.

Оломон ёғийлар қамалини ёриб чиқишга интилади. Шунда давра ҳам кенгаяди, шиддатли олишув бошланади, аммо ёғийлар уларни кесиб даврани яна зич холатга олиб келади.

Ёғийлар ўз саркардасининг оёғи остига, ўлжа олинган бойликларни келтириб ташламоқдалар. Бир неча ёғий, ёш жувонларни хайдаб келади.

Саркарда улардан бирининг юзидан ушлайди. Аёл унинг юзига туфлагач, саркарданинг имлоси билан аёлни қатл қилиш учун олиб кетишади.

Саркарда иккинчи аёлга яқинлашади. Аёл йўрғакдаги боласини бағрига маҳкам босганча орқага тисланади.

Икки ёғий аёлнинг қўлларидан маҳкам тутиб, гўдакни тортиб олади ва саркардага беради.

Саркарда гўдакни даст кўтариб, ёнаётган оловга ташламоқчи бўлган бир пайтда тутунлар орасидан от чоптириб Жалололдин Мангуберди ва унинг лашкарлари кириб келади.

Жалололдин оловга улоқтирилган гўдакни ушлаб қолади ва нола чекаётган жувонга беради. Жанг бошланади:

Экранда:

- Жанг сахналари.
- Қиличбозлик.
- Ўқ санчилиб йиқилаётган лашкарлар.
- Қочаётган ёғийлар.

Майдонда чекинаётган душманлар. Жанг сахнаси майдонга кўчади. Мангуберди ва бошқа жангчилар ёғийларни қувлаб кетишади.

II ПРОЛОГ

«Нурга тўл, обод ватан»

Муסיқа фониди майдонга қушлар кийимидаги 120 нафар қизлар кириб келади. Улар гўдагини бағрига маҳкам босган аёлни кузатиб қўйишгач, қуй фониди рақс ижро этадилар.

Биринчи бошловчи: Кўп кунларни кўрди бу халқим,
Яна балқиб чиқди қуёшим,
Мустақил деб эълон қилганда
Ватанимни азиз юртбошим!

Экранда: - Республика Президентининг минбарда нутқ
сўзлаётганини.
- Амир Темур хайкали.
- Қодирий, Чўлпон ва бошқа тарихий шахслар
портрети.
- Қурилиш, тикланиш манзаралари.
- Чехраларида табассум ўйнаётган аёллар.

Иккинчи бошловчи: Бу йил эзгу йилдир, аёллар йили,
Аёл бахт демақдир, аёл бу она,
Аёллар ҳаётнинг меҳригиёси,
Келажакка аёл эрур парвона!

III БЛОК

«АЁЛ ИЛА ГЎЗАЛДИР ОЛАМ!»

Экранда: - Ҳамширалар.
- Тўқувчилар.
- Кексалик гаштини сураётган оналар.
- Ўқитувчи аёл.
- Гул тутган келинчак.

«Ёр-ёр» садолари остида майдонга келинчак ва қуёв, уларнинг дугоналари ва дўстлари кириб келишади. Аини пайтда, қизиқчилар, полвонлар, акробатлар йўл – йўлақай ўз хунарларини намойиш этишади.

Кексалар ёшларни дуо қилиб, фотиҳа берадилар. Туманлар бадий ҳаваскорлари жамоалари дастуридан 5-6 минутли «Базм» томошаси намойиш этилади.

Блок сўнгида, юқоридаги симларга тортилган ҳайинчалак

IV БЛОК

«БАХТЛИ БОЛАНГМИЗ, ВАТАН»

Экранда: - Ухлаётган чақалок.
- Атак чечак қилиб юраётган гўдак.
- Югуриб келаётган болалар.

Экранда воқеалар сахнага кўчади. Майдонга 80 та бола югуриб чиқади. Уларнинг елкаларида капалак, ниначи қанотлари. Болалар гуруҳи «Гулдан-гулга кўнамиз» ҳазил рақсини ижро этишади. (Кўшиқ матни алоҳида берилади).

Болалар гўё капалаклар каби, майдоннинг турли ерларидаги гуллар атрофида айланадилар, кўнадилар, хайинчалакларга осилиб парвоз қиладилар. Бир неча бола қарға кийимида. Улар капалакларни чўқиб олмоқчи бўладилар. Аммо капалак ва ниначилар уларни қувиб юборадилар. Рақс сўнгида улар бутафор гулларни кенг ёйиб, майдондан чиқиб кетадилар. Куй давом этади ва тўсатдан узилади.

Биринчи бошловчи: Тинч эди бу замин, тинч эди ватан,
Ғаним хужум қилди юртга дафъатан!

Экранда: - Йиғлаётган оналар, гўдаклар.
- Ташвишли чехралар.
- Ёнаётган бинолар.
- Шошиб кетаётган «Тез ёрдам»
машинаси.
- Югуриб кетаётган спецназ
жангчилари.

V БЛОК

«ОГОҲЛИККА ДАЪВАТ!»

Фонда: - Метроном товуши.
- Портлаш товушлари.

Иккинчи бошловчи: Тинч турарми аслида ғаним,
Ҳиёнат қилади улар ҳар маҳал
Юртга, юртбошимга қасд қилди улар
Тошкент... 16 – феврал!

Майдонда портлаш ҳолатлари акс этади. Ҳар ерда тутунлар кўринади. Ҳамма саросимада. Спецназчилар экрандан сахнага кўчади. Қора кийинган, қўларида қурол тутган бир неча кўпоровчиларни жангвор усуллар билан қўлга олиб чиқиб кетишади.

Майдонда: Тиз чўккан аёллар нола қилмоқдалар.
Қора кийинган аёллар гир айланмоқдалар.

Экранда Республика Президенти И.А.Каримов. Унинг огоҳликка даъват қилувчи сўзлари янграйди. Сўнгра майдонга барча ижрочилар кириб келади. «Тинчлик валрси» кўшиғи янграйди. Кўшиқ фонда барча рақсга тушади.

«Тинчлик валрси» дан сўнг, Э.Воҳидовнинг «Юртбошимга отилган ўқ менга тегсин» кўшиғи ижро этилади. Кўшиқ эстрада блокига уланиб кетади.

VI БЛОК

ЭСТРАДА БЛОКИ

30-40 минут давом этадиган эстрада блокада ватанни, аёлларни, бахтли ҳаётни тараннум этувчи энг сара кўшиқлар ижро этилади.

Экранда: - Кўшиқлар мазмунига мос кинолавҳалар
намойиш этилади.
- Рангли куй тасвир (цветомусика)
усулидан ҳам фойдаланилади.

Фонда раққосалар рақслар ижро этиб борадилар.

Ф И Н А Л

Биринчи бошловчи: Байраминг муборак, эй она халқим,
Кутмоқдадир сени нурли келажак,
Ҳамиша обод бўл она ватаним,
Ҳамиша озод бўл, гўзал масканим!

Барча иштирокчилар майдонга чиқадилар. Саҳнада яккагон хонандалар. Улар биргаликда «ВАТАН СЕВМОҚ ИЙМОНДАНДИР» кўшиғини ижро этадилар. Уларга хор иштирокчилари жўр бўладилар.

Тантанавор ва шиддатли бу кўшиқ сўнгида осмонга юзлаб каптарлар ва ҳаво шарлари парвоз қилади.

Экранда Республика Президенти И.А.Каримов сиймоси намоён бўлади.

Прожекторлар парвоз қилаётган қушларни кузатиб қолади. Орқа планда мушаклар отилади.

Т А М О М

«ВАТАН ЯГОНАДИР – ОНА ЯГОНА!»

**«НАВРЎЗ» БАЙРАМИГА АТАБ ЎТКАЗИЛАДИГАН ТЕАТРЛАШТИРИЛГАН
ОММАВИЙ – БАДИИЙ БАЙРАМ**

СЦЕНАРИЙСИ

Марказий ўйингоҳ алоҳида режа асосида безатилган. Ўйингоҳга кираверишда, майдоннинг орқа планида Ватанни, онани, аёлни, баҳор ва меҳнатни улўғловчи хикматли сўзлар ифодаланган.

Майдоннинг саҳна вазифасини бажарадиган қисми алоҳида мато билан ўралган бўлиб, унга ҳайинчалак ўрнатилган.

Байрам томошаси бошлангунга қадар, радиокарнайлардан баҳор куйлари янграб туради.

Соат 10⁰⁰. да ҳамма ўз ўрнини эгаллайди. Муסיқали чақирик янграйди.

Айни пайтда майдонга ранг – баранг миллий либослар кийган, сочлари сочпопук, гуллар такқан қизлар чиқадилар ва майдонда кичик ва катта доиралар шаклида жойлашадилар. 30 нафар қиз майдоннинг турли ерларида «Қортепа» лар ҳосил қиладилар.

1 – Қ И С М «ОНА ЯГОНАДИР»

Майин куй янграйди ва фонда бошловчилар овози эшитилади:

Биринчи бошловчи: Ассалом ҳамюртлар, азиз меҳмонлар,
Ассалом Наврўзбек, ассалом Бахорой,
Бу кун олам мунаввар бўлиб,
Юртимиз янада очмоқда чирой!

Иккинчи бошловчи: Шукроналар бўлсин, ўлкамда яна
Шодон кезиб юрар фасли навбаҳор,
Истиқлолнинг шарофати ила
Осмонимиз тинч ва буғубор.

Биринчи бошловчи: Ҳар миллатнинг дарғаси бордир,
Бир инсон бор, тинчликка посбон
Она халқим, элим бахтимга
Юртбошимиз бўлсинлар омон.

Иккинчи бошловчи: Азиз дўстлар! Ҳар бир йилнинг таровати ўзгачадир.
Айниқса, бу йилнинг Наврўз байрами, баҳор айёми ўзига
хос маънога эга.

ТАБРИК СЎЗИ БЕРИЛАДИ.

Табрик сўзи тугагач «Уйғониш» хореографик композицияси ижро этилади.
Композиция либреттаси.

Орқа планда тоборо кўтарилиб бораётган улкан қуёш кўринади. Қўёш табассум қилмоқда. Унинг шўх қулаётган кўзлари юмилиб-очириб туради, ҳар томонга шўх боқади. Унинг «сочлари», яъни заррин нурлари енгил шабодада хилпирайди.

Тепадан осилиб тушган муз сумалаклар эрий бошлайди, томчилар товуши эшитилади. Бир неча қалдирғоч қуёшнинг атрофида чарх уриб парвоз қилади. Қушлар хониши, қалдирғочларнинг вижирлаши янграйди. Қаердандир турли шаклдаги, тули чехралар сурати чизилган варақлар кўкка учади.

«Қортепа»лар, «муз»лар эриб улар ўрнида яшил ниҳоллар, гуллар пайдо бўлади.

Майдонга жами 50 нафар қушлар, ниначи, капалаклар (болалар рақс гуруҳи катнашчилари) учиб келишади ва гулдан гулга парвоз қилиб, рақс тушишади.

Қўшиқ давомида осмонга қушлар парвоз қилади. Капалак, ниначи, қушлар рақси давом этади.

Қўшиқ тугагач, бурғулар товуши янграйди ва акапелла ижросида хур фаришталарнинг овози эшитилади. Бу товуш тоборо кучайиб боради.

Унга гулдириб келаётган арава овози қўшилади.

Майдонга отлар қўшилган аравада Момо Ҳаво кириб келади. Унинг атрофида яшил либос кийган, ниҳол, жайрон, оху болаларининг, баҳор неъматлари солинган саватча ва лаганларни, гуллаган бодом, олма шохчаларини тутган қизлар бор. Момо Ҳавога гуллар, қушлар ва капалаклар пешвоз чиқадилар ва унинг пойига гуллардан поёндоз соладилар.

Биринчи бошловчи: Дунё мўжизадир бетакрор,
Мўжизадир бунда ҳаёт ҳам,
Аждодлардан қолган хикмат бор.
Ягонадир қуёш, она ва ватан!

Иккинчи бошловчи: Эзгуликка олам мунаввар,
Абадийдир унда ҳақиқат,
Фарзандингмиз, сенинг бағрингга
Талпинамиз, она табиат!

Момо Ҳаво сахнага етиб келиб, аравадан тушади. Акапелла ижроси авжига чиқади.

Момо Ҳаво: Бугун шодман, қалбим гўзал ҳисларга тўлгандир лим-лим. Атроф фусункор. Ҳамманинг дилида шодлик ва қувонч, эртанги кунига чексиз ишонч! Бунинг боиси эса – баҳор! Баҳор эса доим бетакрор!
Айтгандай, менинг момо қизларим қани? Бибихоним, Увайсий, Тўмарисим, Равшанагим, Нодирабегим. Ҳар гал оламни қиш уйқусидан уйғотгани келганимда уларни кўрмай кетолмайман. Қанисиз, момоларим?!

Сахнани паға-паға булутлар қоплайди. Куй товуши кучаяди. Булутлар тарқаганда сахнада тарихий сиймолар – Тўмарис, Равшанак, Бибихоним, Нодира ва Увайсийлар кўринади.

Ҳамма: Ассалому алайкум, Момо Ҳаво!

Момо Ҳаво: Воалайкум ассалом! Байрамингиз қутлуғ бўлсин.

Ҳамма: Раҳмат, Момо Ҳаво!

Момо Ҳаво: Тўмарисим, Равшанагим, айтингиз, не гап?!

- Тўмарис: Оллоҳга шукурким, элу юртим тинч, халкимиз хўб шоддир, билмас не ўкинч!
- Равшанак: Қанчалар ҳаракат қилса ҳам ғаним,
Танлаган йўлидан қайтмагай халқим!
- Момо Ҳаво: Баракалла! Бибихоним, Сароймулкхоним! қандай янгиликлар сизда бор жоним?!
- Бибихоним: Ўз эркига эришди, бу қадимий юрт,
Эрк туфайли элимда барака ва қут,
Соҳибкирон руҳини ёдлашар мудом,
Қаддини тиклади, таниди жаҳон!
- Момо Ҳаво: Бағоят шодмен, Нодирабегим, Увайсий қизим, янги ашъорлардан бир ўқиб беринг!
- Увайсий: Бош устига.
Дунёни бу кун давр ила даврони ғанимат,
Келтурди ҳалойиқники меҳмони ғанимат,
Бу шавкату шаънининг худойим насиб этди,
Давлат ниғуни тахти Сулаймони ғанимат!
- Нодира: Қилмагил зинҳор изҳор эҳтиёж,
Ким азиз элни қилур хор эҳтиёж
Гар тиларсен обрў ахбоб аро
Айлама зинҳор изҳор эҳтиёж.
- Момо Ҳаво: Ойбарчин қизим нечун мунча хомушсан, қара олам қанчалар гўзал,
Баракалла, ширин қизларим,
Осмондаги ой, юлдузларим,
Бу юрт бўлсин доимо чаман,
Мусибатни кўрмасин олам
- Ой барчин: Ҳа, борлиқ гўзал, фақат бир нарса етишмайди.
- Момо Ҳаво: Нима экан у.
- Ойбарчин: Алпомиш.
- Узоқроқдан Момо Ҳавонинг овози янграйди.
- Момо Ҳаво: Бу ўлкада яшна, эй, баҳор,
Қанот қоқгил эпкинлар сари,
Сени кутар Ойбарчинлару,
Марди – майдон Алпомишлари.

Яна акапелла янграйди. Саҳнани тағин булутлар қоплайди. Булут тарқаганда Момо Ҳаво ва тарихий сиймолар кўздан йўқолади.

Қизлар ва йигитларнинг ҳаракатларида барчанинг кўнгилини кўтариш, уни оғир ҳаёллардан четлатишга уннаётганликлари сезилиб туради. Шу пайтда от туёқларининг овози эшитилади ва отлиқ йигитлар билан Алпомиш кела бошлайди.

Ойбарчин: Алпомиш!

Алпомиш: Ойбарчин!

Ҳамма: Алпомиш! Алпомиш!

Алпомиш (келиб): Наврўзинг қутлуғ бўлсин, Ойбарчин!

Ойбарчин: Сизга ҳам наврўз бахт келтирсин.

Шунда Алпомиш уни даст кўтариб, аркка ўрнатилган халинчалакка ўтқазади ва учира бошлайди. Қизлар ва йигитлар қийкиради. Қолган халинчалакларга ҳам қизлар ўтирадилар. Айтишув давом этади.

3 йигит: Адирларда марайдиё кўй боласи,
Осмонда бир юлдуз бора, ой боласи.
Қуш кўндиё, кимга кўнди, қизга кўнди
Гўзалларнинг энг гўзали гуллоласи!

3 қиз: Адирлардан тўлиб – тошиб сой келади,
Кунга йўлдош бўламан деб ой келади,
Қушлар кўнди, кимга кўнди, мардга кўнди
Алпомишу Ойсулугга тўй келади.

Алпомиш: Ойбарчиним ёр – ёр
Гулбарчиним ёр – ёр
Ғам ғуссани қувгилу
Кул Барчиним ёр – ёр
Тоғ чўккиси қор – қор
Қорда нима бор – бор,
Кел бағримга, Барчиним
Айтишайлик ёр – ёр.

Ҳамма: Сизни кутиб Барчиной бўй бўлибди ёр – ёр
Бу кун фасли навбахор, тўй бўлибди ёр – ёр.

Ойбарчин: Олам нурга тўлибди, ғамни ювиб ёр – ёр,
Алпомишим келибди ёвни қувиб ёр – ёр.

3 йигит: Дутор чертиб қизларга хазил – ҳузил қилиб қўшиқ айтади.
Томорқада толинг бор, ёр – ёр эй
Қизга етар молинг бор, ёр – ёр эй
Қизни олсанг танлаб ол, ёр – ёр эй
Биттагина жонинг бор ёр – ёр эй.

Қизлар: Нима, нима?!

3 йигит: Бугун севиб, эртага ўқлов билан қувмасин,
Тегиб олгандан кейин сочларингни юлмасин.

Қизлар: Нима, нима?! Ҳали шунақами?! Мана бўлмаса?!

Улар мешлардаги сувни 3 – йигитга сочадилар. Кулгу, қийкирик, 3 – йигит гир айланиб қочади.

3-йигит: Вой ҳазиллашдим! Тавба қилдим! Бўлди!!!

Ҳамма: Доимо баҳор бўлсин,
Ёр – ёр – ёр – ёрей,
Ёрим вафодор бўлсин,
Ёр – ёр – ёр – ёрей,
Бахт келтириб янги кун
Ёр – ёр – ёр – ёрей,
Дўсту ёрон бор бўлсин
Ёр – ёр – ёр – ёрей,

3 – Қ И С М «ТҲЙЛАР МУБОРАК»

Бир гуруҳ йигит ва қизлар Алпомиш ва Ойбарчинни тахтга айланган ҳайинчаликка ўтказадилар. «Тўйлар муборак» қўшиғини айтиб, санъаткорлар кириб келадилар. Ўйин кулгу бошланади. Тўйга келаётган бадий жамоаларни бир неча йигит кутиб кузатиб турмоқда. Ҳар бир жамоа ўз тўёнасини топшириб (бири от, бири совут ва қалқон, бири чолғу асбоби, бошқаси нақшинкор кути, бешик ва ҳ.к.) ўз дастурини намойиш этади.

Ора-сира товушлар янграб турибди.

- Э, хуш келибсизлар, Қўқонлик биродарлар!
- Қани, қани, тўрга!
- Қалай, Боғдодлар тинчми?!
- Ие, Олтиариқни бодрингни пишибди-да?! Турпданам борми?!

Ушбу қисми сўнгида, ҳамма «Ёр - ёр»ни куйлайди. Саҳнанинг орқа қисмида чимилдиқ пайдо бўлади.

Янгалар ва йигитлар Алпомиш ва Барчинойни чимилдиққа кузатиб қўядилар. Айни пайтда карнай-сурнай, доира ва ноғоралар овози янграйди.

ИЗОҲ: Ушбу блокда, аскиялар, халқ миллий спорти ва санъати элементлари, бахшиларнинг чиқишидан ҳам фойдаланиш мумкин.

4 – Қ И С М

«СЕНИ АРДОҚЛАЙМАН, ЎЗБЕКИСТОНИМ»

Эстрада блоки. Бунда вилоятимиздаги таниқли хонандалар ўз гуруҳлари билан янги кўшиқларини ижро этадилар.

Сўнгги хонанда ўз кўшиғини ижро этаётганда, барча иштирокчилар майдонга чиқадиладар. Олдинги планда яккахон хонанда _____.

Қолганлар майдон узра бир тартибда ҳаракатда бўладилар.

Хонанда: Ғафлатда қолмайин, одамлар ногоҳ,
Огоҳ бўлинг, огоҳ бўлинг, бўлинг огоҳ!

Кўшиғини хор иштирокида ижро этади. (Кўшиқ матни кўшимча берилади).

Кўшиқ оркестрнинг шиддатли чиқиши билан якунланади.

Ф И Н А Л .

Кимдир ўз ватанин бурдалаб сотар
Кимдир ўз халқига танмай тош отар
Лекин букилмагай асло ҳақиқат
Лоқайд бўлмангиз эй одамлар фақат

НАҚОРАТ:

Офатлар келмасин десангиз ногоҳ,
Огоҳ бўлинг, огоҳ бўлинг, бўлинг огоҳ,

Номарднинг бўлмагай эли ватани
Марднинг букилмагай ғурури шаъни
Юртимга кўз тутди бу кун кенг жаҳон
Саждагоҳим она юртим доим бўл омон

НАҚОРАТ:

Балолар босмасин десангиз ногоҳ,
Огоҳ бўлинг, огоҳ бўлинг, бўлинг огоҳ,

Ўлкамда ҳамиша яшнасин баҳор,
Болалар дуоси бизга доим ёд.
Буюк келажакка диллар интизор
Мустақиллик бизга энг эзгу шиор

НАҚОРАТ:

Ғанимлар келмасин десангиз ногоҳ,
Огоҳ бўлинг, огоҳ бўлинг, бўлинг огоҳ,

Т А М О М .

«ТУРКИСТОН УМУМИЙ УЙИМИЗ»

(БАЙРАМ СЦЕНАРИЙСИ)

МУҚАДДИМА

Майдон махсус сахна асосида байрамона безатилган. Махсус панноларда мустақилликни, халқлар дўстлигини тараннум қилувчи ёзувлар акс этган. Майдоннинг энг кўзга кўринарли жойига мамлакатимизнинг президенти И.А.Каримовнинг «Туркистон умумий уйимиз» деган сўзлари ёзиб қўйилган. Туронзамин халқларининг азалий бирлигини ифодаловчи шиорлар осилган. Ўзбекистон, Қозоғистон, Тожикистон, Қирғизистон, Туркменистон, Қорақалпоғистон миллий байроқлари ва герблари билан безатилган.

Майдон ўртасидаги сахна атрофларига қўшни халқлар ўтовлари қўйилади. Миллий кийимларда йигит-қизлар ўз ишлари билан машғул бўлишади. Байрам тантаналар бошлангунга қадар радиокарнайлардан ўзбек, қозоқ, туркман, қирғиз, тожик куйлари янграб туради.

Соат 17⁰⁰ да барча меҳмонлар ўз жойларини эгаллайдилар.

Биринчи бошловчи: Буюк қисматлардан яралган жоним.

Бобурий имконим, Темурий қоним.
Улуғ аجدодлардан мерос маконим
Отажоним, Туркистоним, Туроним
Байраминг муборак Ўзбекистоним!

Иккинчи бошловчи: Қутлуғ ўтмиш келажакка боқажак,

Қутли юртда иқбол мангу балқажак.
Оққан дарё яна такрор оқажак
Онажоним, Туркистоним, Туроним
Байраминг муборак Ўзбекистоним!

Биринчи бошловчи: Ҳам фахрсан, ҳам шуҳрат, ҳам онасан

Марказий Осиёда дурдонасан.
Жон-жаҳоним сен бу юрт Фарғонасан
Нур маконим, Туркистоним, Туроним
Байраминг муборак Ўзбекистоним!

Иккинчи бошловчи:

Азиз дўстлар, мухтарам меҳмонлар, тенглараро тенг, азиз
саждагоҳимиз, муқаддас Ўзбекистонимиз истиқлолини
байрами билан сизларни чин юракдан муборакбод
қиламиз.
(Табрик нутқи айтилади)

I – БЛОК

«МОЗИЙГА НАЗАР – ЎТМИШИМИЗ БУЮК БЎЛГАН»

Сахна орқа планида Фарғона дарвозасининг макети. Унинг ёнларида ўтовлар қад кўтарган. Белгиланган вақтда метроном овозлари янграйди. Акопелла ижро этилади. Майдонга улкан арава кириб кела бошлайди. Араванинг ўртасида – ёпик нилуфар гули. Уни, тиз чўкиб ўтирган 12 та яшил либосли қиз ўраб олган. Арава атрофида оқ, қизил, сарик, кўк либосли 240 та қиз келмоқда.

Улар атрофида 40 та сарбоз саф тортиб келмоқда. Икки қатор бўлиб турган навкарлар уларни кутиб оладилар. Майдондаги қизлар эса, арава яқинлашган сари, гул каби шакл эгаллайдилар. Арава сахна олдида етиб келади. Сарбозлар нилуфарни кўтариб сахнага олиб чиқишади. Яшил либосли 12 қиз ҳам улар ортидан сахнага чиқади. Нуроний момо ва бобо кўринади.

Бобо: Азалий қариндош ўзбеку, қозок,
Тожиқ, туркман, қирғиз оғалар иноқ
Дўстлик, биродарлик кўшиғи янғроқ,
Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Момо: Мустақил эллармиз, юрагимиз бир,
Тарихимиз кўҳна, тақдиримиз бир.
Ҳамиша орзумиз, тилагимиз бир
Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Бобо: Ҳамманинг дилида ягона ўтинч,
Тинч бўлсин она ер, само бўлсин тинч,
Барча эл, элатлар қалбида севинч
Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Бу сўзлар давомида нилуфар гулбарглари аста очила бошлайди. Сўнг унинг ичидаги Хумо кўринади. Хумо қуши аста қанотларини ёяди.

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер хумо!

Хумонинг рақси бошланади. 12 қиз унинг атрофида доира шаклида рақс ижро этади. Бу рақс бахт, эзгулик ва озодликни ифода этади.

Рақс авжида, тўсатдан дўл ноғора овози янграйди, қилич ва қалқон жарангчи, от кишнаши эшитилади. Саҳнага писганча ёвлар – қузғунлар кириб келишади. Дарвоза ортидан аланга, бурқсиган қора тутун кўринади. Қизлар Хумони ҳимоя қилиб ўраб оладилар. Фондаги қизларга ҳам ёвлар ҳужум қилишиб уларни ўраб олишади.

Саҳнадаги қузғунлар қизларга ташланадилар. Ниҳоятда, қизлар турли ҳолатларда қотиб қолишгач, Хумога ташланадилар. Хумо саҳна ичида чарх уриб айлана бошлайди, қузғунлар эса уни ҳар томондан чўқийдилар. Ниҳоят улар ана шу ҳолатда «қотиб» қоладилар.

(I – стоп кадр)

От чоптириб ёш навкар келади. У отдан тушиб, қилич яланғочлаб саҳнага чиқади. Бир неча ёв унга ҳужум қилади. Шунда навкарнинг дубулғаси тушиб кетади. Унинг узун қора сочлари тўпиғигача тушар эди. Бу ёш ва гўзал аёл – Равшанак эди.

Ёвлар: Вох – вох – вох!
Хатин экен-ку!
Ушла уни!

Аёл улар билан жанг қила бошлайди. Аммо ёвлар кўпчилик эди. Аёл дарвоза ичига чекинади ва эшикларни ёпиб олади.

Ёвлар эшикни бузалмагач, узун нарвон келтириб, дарвоза устига чиқмоқчи бўлишади. Дарвоза устига чиқиб олган аёл, ёвларга харсанг тошларни улоқтира бошлайди. Нарвондан чиқаётган ёвлар аёлни ушламоқчи бўладилар.

Аёл: Мендан рози бўл, халқим!
Ўзинг мадад бер оллоҳ.
Аёл ўзини пастга отади.

Ёвлар: Ув – в!
Мардлигини қара-я!
Жўқ! Бундай элни енгиб бўлмайдур!

Ёвлар аста кетадилар. Сарбозлар найзалардан қилинган замбар устида ётган аёлни кўтариб ўтишади. Унинг қўллари осилган, узун сочлари ерни супуриб бормокда.

Диктор: Чимирилди қаро кошларинг,
Ерда қолди қаро сочларинг
Ватаним деб шаҳид бўлган Равшанак,
Шон – шаъним деб шаҳид бўлган Равшанак!

Яна қузғунлар. Улар Хумога ҳужумни давом эттиришади. Улар Хумонинг қанотларини қайириб синдиришга ҳаракат қиладилар. Ниҳоят Хумо мажруҳ бир ҳолда қолади.

Диктор Олислардан келди бир садо
Юракларда қолди бир нидо,
Истиклолим ўзинг, шон – шаъним ўзинг
Сени асрагаймиз, бахт қуши Хумо!

Майдонга арава кириб келади. Ёнда ёғоч қафас бор. Аравани ёвлар кўриқлаб келишмоқда. Аравадаги қафас ичида навкар. Арава саҳна олдига келгач, ёвлар навкарни олиб тушадилар. У занжирбанд қилинган. Уни судраб, саҳнага олиб чиқишади.
Саҳнага ёвлар шоҳи чиқади.

Шох: Сен чиндан мард ўғлон экансан. Кел, мен билан бўл. Сени лашкарбоши этиб тайинлайман, бошингдан зар сочгайман. Энг гўзал қизларимга уйлаб, энг зўр қасрни бергаймен.

Навкар: Наҳот озодлик, эркни сени садақа қилмоқчи бўлган нарсаларга алмаштирсам?

Шох: Ўз жонинга ачинмайсанму?

Навкар: Жондан ҳам азизроқ нарсалар бор дунёда. Бу ватан, шу тупроқ халқ ва озодлик!
Барибир шу юртим, халқим озодликка чиқажак!

Шох: Қайсар экансан.
Навкар кишанларни тортабошлайди. Ёвлар унинг ортидан судралиб борадилар.

Шох: Йўқотинг! Тезроқ йўқотинг уни! Ёвлар ҳар томондан унга найза санчадилар.
(Стоп кадр)

Навкарлар ҳалок бўлган йигитни кўтариб ўтадилар. Қора кийган қизлар марсия овозлар остида уни кузатиб қўядилар.

Яна Хумо сахнаси

1- диктор: Юртимга бостириб келганда душман,
Хавфу – хатарларда қолганда ватан,
Кузгунларга макон бўлганда чаман
Истиклол деб қилич кўтарди халқим

2 – диктор: Истиклол деб жон берди мардлар,
Мардларни кўрганда чекинди хатар
Ватанни севганлар қучади зафар
Истиклол деб қилич кўтарди халқим!

Майдонга Алпомиш, Манас ва бошқа халқ қаҳрамонлари кириб келадилар. Уларнинг ёнларида сарбозлар.

Диктор: Бу қадим Туронда баҳодирлар кўп,
Гўрўғли, Афросиёб мард эрдилар хўб,
Манасу, Сухроблар халқнинг тилида
Элни севганларнинг доим дилида.

Кўп армонлар кўрдинг эй халқим
Бу кун истиклолда топдинг ўз кадринг
Гоҳо Дукчи эшон, гоҳида Широқ,
Гоҳ Қурбонжон Додҳоҳ бўлиб курашдинг

Сахнада жанг бошланади. Ёвлар чекинадилар, қаҳрамонлар Хумонинг олдига келадилар. Уни авайлаб кўтариб, қанотларини ёзишга ёрдам берадилар.

Тантанавор куй садолари остида Хумо кўкка парвоз қилади ва дарвоза устига кўнади ва қанотларини ёйган ҳолда қолади.

1-диктор: Оналар тилаги, учавер, Хумо
Бу озод осмонни қучавер Хумо
Ҳамиша ёр бўлсин сенга истиклол,
Борлиққа бахт нурин сочавер, Хумо!

2-диктор: Ҳамиша тўй бўлсин ватанимизда
Истиклол яшасин масканимизда
Буюк келажакка интиқ доимо
Туркистон – уйимиз, учавер Хумо!

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер Хумо!

Карнай, сурнай овозлари янграйди. Майдонга ҳар томондан Жомий, Махтумқули, Абай, Бердахлар кириб келишади.

Дарвоза ичидан Навоий ва Ал-Фарғоний чиқиб келиб, уларни кутиб олади.

Навоий: Марҳабо, эй азиз устозим Жомий,
Ассалом, эй Бердах, эй Махтумқули.
Хуш келинг, марҳабо Абай оқсоқол
Бугун қутлуғ тўйдир, тўйи истиклол!

Яна парвоздадур эрк куши Хумо
Янграмоқда қўшиқ, янграгай наво
Барча туркий эллар дўстдир доимо
Туркистон – уйимиз, учавер Хумо!

Ҳамма: Туркистон – уйимиз, учавер Хумо!

Навоий: Ассалом, эй Турон баҳодирлари, мулки турон алломалари, бугунги қутлуғ айёмда барча дўстларнинг жам бўлиши, ота – боболаримиз биз учун мерос қилиб қолдириб кетган бу қутлуғ заминнинг биргалиқда асраш анжумани сизларнинг қутлуғ қадамингиз хосиятиндадир. Қадамингизга ҳасанот азиз юртдошлар!

Ал-Фарғоний: Мен Ал-Фарғонийдурменким, алжабр, фалакиёт илмларининг султони сифатида Боғдоду шарқда машхури жаҳон бўлсамда, тахаллусим ила ўзим таваллуд топган Фарғона заминини бутун оламга танитдим ва шу муқаддас тупроқни ифтихор туйғуси ила қалбимга жо этгандурмен.

Навоий Жомийга мурожаат қилади:
Ғазалларингизга муштоқмиз устоз, мушоирани ўзингиз бошлаб берсангиз.

Жомий: Бажонидил, ҳазрат!
(қўшиқ тарзида ижро этилади).

Баяк карашма Зулайхо дили ваше моро
Чунон лабудки Юсуф дили Зулайхоро
Фигонки мурғи дилам сайди туфи надо нест
Ки болу пар шиканаст мурғи ришта бал паро
Ҳалоки Жомий дилхаста он караста
Ба шакли шева сувфа сарви бол оро.

Атрофдан овозлар: раҳмат бор бўлинг устоз.

Навоий: Абай оқсоқол марҳабо!

Абай: Қозоғим, шўрлик юртим вайрон юртим
Қоронғида йўл тополмай ҳайрон юртим
Ёмон билан яхшини фарқ қилолмай
Оғзида ҳам қон, ҳам мой сарсон юртим
Қозоғим, ўз – ўзингни ўнгламасанг,
Бе бахт кунга қолмасин тақдир юртим!

Навоий: Навбат туркманнинг улуғ шоирига!

Махтумқули: (ашула тарзи ижро этилади)
Ҳар йигитни аслин билай десангиз
Марақада ўтириб туришин кўринг,
Биров билан ошно бўлай десангиз,
Иззат икромингда юришин кўринг.

Қадрдон қадрдонмас узоқдан туриб
Қадрли жонгинам қариндош бўлинг

Махтумқули дўст – ёрларга дуч келиб
Давр даврон суриб юришин кўринг

Тўй тантаналари давом этади, майдонга полвонлар, масхарабозлар, кўз бўямачилар, ёғоч от ўйинлари кириб келадилар ва ўзларини санъатларини намойиш этишади. Бир чеккада дор тикилган бўлиб, дарвозлар маълум муддат дор ўйини кўрсатадилар.

Сахнадаги полвон сўзи:

Азиз ватандошлар! Буюк турон замини азалдан полвону баҳодирлар юрти бўлган. Хужум қилган ёвга кўкракларини қалқон қилишиб, муқаддас ватанни асраганлар. Аждодларимиздан мерос бўлиб қолган бу анъанани биз ҳам кўз қорачиғидай асрагаймиз ва мустақил юртимизни ҳар қандай хавф – ҳатардан сақлагаймиз.

Сахна сўнгида Хумо куши рақс ижро этади. Рақс фониди бошловчиларнинг сўзи ўқилади:

1 – бошловчи: Бугунги кунда Марказий осийе деб аталмиш кўхна турон заминиди барча халқлар бир ота-онанинг фарзандларидек томири, қони, имони, бир халқ бўлиб яшаб келганлар.

2 – бошловчи: Айни вақтда аждодларимиз бизга мерос қилиб қолдириб кетган бу улуғ неъматни ардоқлашимизни, буюк келажагимиз ҳам тақозо қилмоқда.

1 – бошловчи: Биз бугун комил ишонч билан айта оламизки, туркистон халқларининг жипслиги, дўстлиги, иноқлиги, ўтмишимиз буюк бўлганлигидан далолатдир. Келажагимизнинг ҳам буюк бўлишлиги тарих инояти билан амалга ошириладиган улуғ ишдир.

2 – бошловчи: «Туркистон – умумий уйимиз» деб аталмиш бугунги куннинг бу кутлуғ шиорига шу кўхна заминда яшаётган барча халқлар лаббай деб жавоб бермоқдалар. Бахт, истиқлол куши бўлмиш Хумони бугунги ёшлар ва келажак авлод ҳам авайлаб асрагай.

1 – бошловчи: Азалий қариндош ўзбеғу, қозоқ,
Тожик, туркман, қирғиз оғалар инок,
Дўстлик, биродарлик кўшиғи янғроқ,
Туркистон уйимиз, учавер, Хумо!

Ҳамма: Туркистон уйимиз, учавер, Хумо!

Барча иштирокчилар Хумо кушини кўтарувчи ёрдамида келажак сари парвоз қилдирадилар. Хумо куши секин пастлаб, иккинчи блок қатнашчилари, келажакни яратувчилар болалар ичига кириб кетади ва уларни ҳам келажакка илхомлантиради. Иштирокчилар кўлларини кўтаришиб Хумо куши билан хайрлашиб қоладилар. Майдонда мусиқа янғрайди.

ТАМОМ.

НАВРЎЗ БАЙРАМЛАРИ УЧУН ЙЎЛЛАНМА МАВЗУЛАР

МАРҲАБО, НАВРЎЗИМ!

Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли,
Сенсан садоқатнинг буюк мисоли,
Ошиқ – маъшукларнинг дилдор висоли,
Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли,

Куйлари жон олди, атриёт сенсан,
Жаҳонга бергусиз қадрият сенсан,
Эзгулик махзани, нек ният сенсан,
Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли!

Аё самандарим, йўқ бўлмас жоним,
Тўкинлик элчиси, мева-ю доним,
Энг буюк кашфиёт – бўлсирдоқ ноним,
Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли!

Бугун ҳаволарда сумалак ҳиди,
Наврўзгул, падрузак, бойчечак ҳиди,
Баҳорда бир ширин ислар анқийди,
Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли!

Истиклол кашфиёт этди сени ҳам янги
Оҳангинг мўжиза – ўзга жарангги!
Мудом янграб турсин огоҳлик бонгги,
Мархабо, Наврўзим, вафо тимсоли!

Муҳаммад Ғози

НАВРЎЗ МУШОИРАСИ

(Иқбол Назарий)

/Баҳри байт/

- Юринг, қизлар, гўзал наврўз, чаман боғлар кутар бизни,
Шафақгун лолазор – қирлар, баланд тоғлар кутар бизни.
- Кутар бизни чаман боғлар ва лекин шартимиз бордир,
Гўзал қизга баҳор фаслин лойиқ кутган йигит ёрдир.
- Йигит ёрдир гўзал қизга, бузилмас аҳду паймони,
Баҳорга совғамиз тоғдек оқ олтиннинг шу хирмони.
- Шу хирмонни яратганнинг фаол ҳамкори бизлармиз,

- Йигитлардан фақат бизсиз топилган хадя истармиз.
- Топилган хадямиз бордир, ахир, биз юрт учун посбон,
Ва биз борки, омон тургай баҳор, наврўз, замин, осмон.
 - Замин, осмон учун посбон эрурсиз, бунга иқрормиз,
Ва бу ишда ҳамширалар, сизга шифокормиз.
 - Шифокормиз, - дедингиз сиз, бу дардларга даво айланг,
Фазогирмиз, юринг Марс боғига, бирга ҳаво айланг.
 - Ҳаво айланг, дедингиз сиз, ахир биз Марсни кучганмиз,
Фазогирлар бўлиб гўзал осмон бағрида хўб учганмиз.
 - «Хўб учганмиз» - сўзингиз ҳақ, мудом сизга етиб бўлмас,
Нетайлик биз, ахир сизсиз бу йўлларда кетиб бўлмас.
 - Кетиб бўлмас бу йўлларда, ҳаёт йўли мураккабдир,
Бу турмуш боғи – дарсхона, ҳаёт ибратли мактабдир.
 - Ҳаёт ибратли мактабдир, келинг, қизлар, синов айланг,
Агар чиксак сўзингиздан, шу он бизни биров айланг.
 - Биров айланг, деманг, мардсиз! Ва биз сизни этармиз ўз,
Вафодор бўлсангиз, мангу ҳаётингиз бўлур Наврўз!
 - Бўлур наврўз муштоқ, эй гўзаллар, бизни зор этманг,
Баҳор боғида иқбол гуллар, кўп интизор этманг.

НАВРЎЗ МУШОИРАСИ

(Иқбол Назаров)

(Зодиак ва Григорий календаридоги ой номларини ифодаловчи юлдуз исмлари талқинида)

- Мен қуёшга биринчи бурж – Ҳамал оyi, март оyi,
Мунажжимлар мени этмиш қўй шаклида тасаввур.
Мени қуёш, мендан баҳор, мендан наврўз бошланар,
Мени бахтга олиб келган ўн бир буржга тушаккур!

Ўн бир буржга тасанно!
Наврўз, сенга марҳабо!

- Мен қуёшга иккинчи бурч – Савр оyi, апрелман,
Дехқончилик рамзи хўкиз тасаввурий суратим.
Мен довулман ёки селман, тадбирли элга элман,
Менга нурлар олиб келган, қуёш, сенга раҳматим!

Қуёш, сенга тасанно!
Наврўз, сенга марҳабо!

- Мен қуёшга учинчи бурж, Жавзо оyi, майдирман,
Гўзалликлар илоҳаси Меркурийга волида.
Мен гулларга, назокатга, нафосатга, бойдирман,
Ва осмонда кўринаман эгиз қизлар ҳолида.

Меркурийга тасанно!
Наврўз, сенга марҳабо!

- Мен қуёшга тўртинчи бурж саратонман, июнман,
Қисқичбақа тасвирида кўринаман осмонда.
Менга сувдан шароб керак, йўкса ўтли қуюнман,
Қудратимга боис қуёш, салом ол саратондан,

Қуёш сенга тасанно!
Ҳамал сенга марҳаба!

- Мен қуёшга бешинчи бурж – Асад, яъни июлман,
Юлдузимда шавкату шон рамзи – арслон сурати.
Гарчи ваҳший кўринсам – да, инсон учун мен қулман,
Табиатга зарур бу кун инсон меҳру шафқати.

Инсон, сенга тасанно!
Ҳамал, сенга марҳабо!

- Мен қуёшга олтинчи бурж, сунбуламан, августман,
Тасвиримда фаровонлик рамзи – буғдой бошоғи.
Ҳароратни, қуёш, ерни сезувчи элга дўстман,
Эй заминга она қуёш, сенга қалбим ардоғи!

Қуёш сенга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

- Мен қуёшга еттинчи бурж – мезон яъни, сентябр,
Ҳақиқатнинг тарозуси менинг мавсум юлдузим.
Ноҳақларга ошқору, зимдан қиламан жабр,
Шу баҳордан ялқовларни кўрмасин дейман кўзим,

Ҳамал сенга тасанно!
Наврўз, сенга марҳабо!

- Мен ақрабман, октябрман, ойлар ичи сари,
Шаклим чаён, ҳақсизликни чаён бўлиб чақаман.
Эй қуёшни бошлаб келган, ҳамал, сенга офарин,
Коинотга саккизинчи буржинг бўлиб боқаман.

Ҳамал, сенга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

- Мен қуёшнинг тўққизинчи буржи, қавс – ноябр.
Юнонлар ҳам исмим олмиш «навом» тўққиз сўзидан,
Юлдузимни мунажжимлар ёй деб атарлар таъбир,
Номим ёдгор қилмиш қадим овчи бобо ўзидан

Ҳамал, сенга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

- Мен қуёшга ўнинчи бурж, жайд, яъни кийикман,
«Дека»бр – ўн сўзи билан атамишдир юнонлар,
Юлдузимнинг рамзи бўлган оху каби суюкман,
Асрасангиз, мен ҳам сизни асрагайман, инсонлар!

Инсон, сенга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

- Мен қуёшнинг ўн биринчи буржи – Давл, январман,
Қудукдан сув оладиган идиш шаклу номимда,
Сувга, нурга ташна эллар орзусидек дилбарман,
Фаҳрим мени ардоқлаган замонга саломимда,

Замон, сенга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

- Мен қуёшнинг ўн иккинчи буржи – хутман, февралман,
Ҳалолликнинг рамзи балиқ – суратим тасаввур,
Янги замон кишисининг қалби қадар гўзалман.
Шу замонга боис – халқимизга ташаккур

Халқимизга тасанно!
Наврўз сенга марҳабо!

ХУЛОСА

Маълумки, инсон ижтимоий тараққиёт жараёнида, оилада ва мактабда, ўқув юртларида, ишлаб чиқариш ёки бошқа жамоаларда шахс сифатида камол топади. Ҳозирги кунда буюк мустақиллигимизни келгусидаги бунёдкорлари бўлган ёшларни иродали, меҳнатсевар, ватанга садоқатли, маънавий маданияти юксак даражада қилиб тарбиялаш муҳим аҳамиятга эгадир. Ҳар бир инсон ўз ижтимоий ҳаётини гўзал ва мазмундор бўлиши учун аввало турмушнинг кадр-қимматини, унинг нақадар гўзаллигини чуқур англамоқ керак. Ҳақиқий баркамол инсонга айланиш, шахс бўлиб етишиш, ўзи меҳнат қилаётган жамоа

эътиборини қозониш ўз-ўзидан бўлмайди. Бунинг учун инсон ўз мақсади йўлида юксак ишонч ва ғайрат билан ишлаши, ижодий меҳнат қилиши эвазига эришиши мумкин бўлади. Ижтимоий-маданий фаолиятига молик бўлган вазифаларни амалга ошириш учун шахснинг маданий савиясини такомиллаштириш талаб қилинади.

Бугунги кунимизда ижтимоий-маданий фаолият ҳар бир оила шароитига, ҳар бир инсон ҳаётига сингиб бормоқдаки, инсон турмуш тарзини бу фаолиятсиз тасаввур этиб бўлмайди. Бунда таълим-тарбиянинг барча йўналишлари қаторида маданият муассасаларида ҳам янгича ёндашиш талаб қилинмоқда. Ушбу соҳани илмий-педагогик йўналишда олиб бориш бугунги куннинг долзарб вазифаларидандир. Мустақиллик йўлида шахдам одимлар билан бораётган Ўзбекистонда янги маънавий йўналишларнинг шаклланиши ўз навбатида халқимизнинг ижтимоий-маданий ҳаётига самарали таъсир этиб, ижодий изланишлар доирасини кенгайтириб, бадий тафаккур ривожини жадаллаштирмоқда.

Олий ва ўрта махсус таълим муассасаларида ижтимоий-маданий фаолият йўналишида алоҳида мутахассис тайёрлаш ва шу соҳа ёшларига ҳаётга йўлланма бериш борасидаги ишлар бу соҳага илмий-педагогик нуқтаи назаридан ёндашишга давлат этмоқда. Мустақиллик йилларида маънавий кадрларимизнинг тикланиши, маданиятимизни янги босқичга олиб чиқишда халқимизнинг бадий-эстетик маданиятини, маънавий эҳтиёжларини ва салоҳиятини ўзида тўла мужассамлаштириш асосий вазифа қилиб белгиланмоқда. Бугунги кунда халқимизни миллий истиқлол ғояси руҳида тарбиялаш масалалари, уларнинг сиёсий онгини тўғри йўллар билан шакллантириб бориш, мафкуравий ишимизнинг асосий мазмунини ташкил қилади. ғоявий-сиёсий ва ахлоқий тарбияни ўзида чуқур сингдириб олмаган юртимизнинг ҳар бир фуқароси, мустақил ватанимиз олдида турган, буюк келажак сари шахдам одимлар билан бораётган халқимиз олдида турган муҳим вазифаларни тўғри тушуна олмайди ва натижада маънавий ўсишдан орқада қолади. Айниқса ёшларга меҳнатсеварлик фазилатларини сингдириш, унинг ижтимоий-маданий моҳиятини тушуниб олишига кўмаклашиш муҳимдир.

Юқоридаги фикр ва мулоҳазаларни мужассамлаштирган ҳолда шундай хулоса қилиш мумкинки, ижтимоий-маданий фаолиятнинг кўлами кенг, йўналишлари мазмундор, ижтимоий ҳаётда зарур соҳа деб қарашликни тақозо этади. Шу соҳа мутахассисларидан бу йўлда мазмунли режа ва дастурлар асосида иш олиб боришликни, тўғри ёндашган ҳолда тинмай ижодий изланишликни талаб этади. Зеро буларнинг барчасини ватанимиз келажаги йўлида олиб борилаётган залворли ишларнинг муҳим шарти деб англашимиз зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. И.А.Каримов. Асарлар. 6-жилд. Т., «Ўзбекистон», 1998.
2. Т.Махмудов. Мустақиллик ва маънавият. Т., «Шарқ», 2001.
3. «Миллий истиқлол ғояси: Асосий тушунча ва тамойиллар». «Ўзбекистон», 2000.
4. Муаллифлар гуруҳи. «Ўзбекистон санъати» Т., «Шарқ» нашриёти матбаа акционерлик компанияси бош таҳририяти. 2001.
5. Муаллифлар гуруҳи. Маданиятшунослик. Фарғона, 1997.
6. М.Абдуллаев. Маданиятшунослик асослари. Фарғона, 1997.
7. Р.Абдуллаев. Миллий истиқлол ва мусиқа. Т., 2002.
8. С.Х.Йўлдошева. Ўзбекистонда мусиқа тарбияси ва таълимнинг ривожланиши. «Ўқитувчи» нашриёти. Т., 1989.
9. Б.Насриддинов. Саҳна жилolari. Т., 1985.
10. Иззат Султон. «Адабиёт назарияси» «Ўқитувчи» нашриёти. Т., 1980.
11. С.Маннопов, И.Турсунов, М.Юсупов. «Сценарийлар тўплами» Фарғона, (1990-2002) йиллар.
12. Х.Исмоилов. «Ўзбек тўйлари». «Ўзбекистон» нашриёти. 1992.
13. Сценарийлар тўплами. Фарғона, 2000-2003.
14. М.Нурмухаммедова. Ўзбекистонда маданий-маърифий ишлар. Т., «Ўқитувчи» 1993.

МУНДАРИЖА.

КИРИШ.

I-БОБ.

1. Сценарий маҳорати фанининг мазмун ва моҳияти.
2. Сценарийда бадиийлик мезони.
3. Сценарийнинг ғоявийлиги ва мафкуравийлик кучи.
4. Сценарий ва мусиқий безак мутаносиблиги.
5. Сценарийда мавзу ва ғояларнинг муштараклиги.
6. Сценарийда бадиий композициянинг туган ўрни.
7. Мустақиллик байрами ва наврўз байрам сценарияларининг моҳияти.
8. Сценарий тузишда амал қилиш керак бўлган муҳим шартлар.

II-БОБ.

Байрам сценарийларидан намуналар

1. «Нурга тўл, обод ватан».
2. «Саждагоҳимсан ватан!»
3. «Ватан ягонадир - она уагона!».
4. «Turkiston umumiy uyimiz».
5. Navrўz bayramlari uchun уўланма mavzular.

XULOSA.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.